
SMJERNICE ZA PRAKTIČNU PRIMJENU ETIČKOG KODEKSA NOVINARA/NOVINARKI CRNE GORE

OKTOBAR, 2019.

SMJERNICE ZA PRAKTIČNU PRIMJENU ETIČKOG KODEKSA NOVINARA/NOVINARKI CRNE GORE

OKTOBAR, 2019.

CRNOGORSKA INFORMATIVNA AGENCIJA

IIINOMEN

SMJERNICE ZA PRAKTIČNU PRIMJENU ETIČKOG KODEKSA NOVINARA/NOVINARKI CRNE GORE

AUTORI:

Dejan Miličić, *RT Pljevlja*
Dženana Kuč, *RT Rožaje*
Ivana Jabučanin, *RT Cetinje*
Jelena Gardović, *Prva TV*
Marija Žižić, *Pobjeda*
Milan Sekulović, *Dnevne novine Dan*
Milena Bujanja, *Radio Berane*
Milica Petričević, *Studentski raido KRŠ*
Mirjana Dragaš, *Antena M*
Radio DUX
Siniša Goranović, *Portal Analitika*
Željko Komnenović, *Radio Tivat*

ZA IZDAVAČA:

NVO NOMEN

DIZAJN I PRELOM:

Studio Ribizla

NAPOMENA:

Štampanje ove publikacije omogućeno je finansijskom podrškom Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori kroz projekat „Bavimo se etikom i lažnim vijestima“ (Dealing with Ethics and Fake News) u okviru Programa profesionalizacije medija. Mišljenja izražena u ovoj publikaciji su mišljenja autora i ne izražavaju obavezno stav Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori.

*Projekat „Bavimo se etikom i lažnim vijestima“ sprovodi NVO NOMEN u saradnji sa crnogorskom informativnom agencijom MINA i NVO „35mm“. Opšti ciljevi projekta su: jačanje kvaliteta etičkog izvještavanja u Crnoj Gori; poboljšanje pismenosti medija; pružanje praktičnih znanja za medijske profesionalce; pružanje osnovne odrednice sa tačnim analizama novinarske prakse. Krajnji korisnici i/ili ciljne grupe projekta su: mediji, medijski profesionalci, novinska agencija MINA, samoregulatorna tijela, studenti novinarstva i građani, posebno mladi i civilni sektor. Za više informacija posjetite sajt **mediji.me***

Projekat finansira Evropska unija.

SAŽETAK

Prepoznajući ulogu medija u interpretaciji i kreiranju stavova javnog mnjenja, uočena je ozbiljna potreba za razvijanjem dijaloga o odgovornom izvještavanju medija. S obzirom na konstantni rast stepena digitalizacije društva i razvoj novih tipova medija, ovaj dijalog će vremenom biti sve potrebniji. Ovakva situacija je pogotovo primjetna kroz širenje tzv. lažnih vijesti (fake news), koje su oličene u namjernim dezinformacijama (disinformation), zlonamjernim informacijama (malinformation) i nenamjernim pogreškama i uzvještavanju učinjenim usljed propusta ili nepažnje (misinformation).

Etički kodeks novinara i novinarki Crne Gore je skup pravila koji bi trebao da predstavlja branik ovakvim dešavanjima.

Stoga, želja projektnog tima je bila da okupi novinare iz različitih crnogorskih medija koji bi radili na pisanju smjernica za primjenu.

Smjernice su kreirane od strane novinara (njih 12) i za novinare. Dodatno, vjerujemo da će zbirka tekstova biti interesantno štivo i za one koji novinarstvom tek žele da se bave (riječ je, prije svega o studentima), kao i za širu čitalačku publiku.

Ova publikacija nije predviđena da služi kao set pravila koje treba striktno poštovati,, već više kao kolekcija svakodnevnih dilema sa kojima se novinari susrijeću u svom radu. Autori su na primjerima iz sopstvene prakse pokazali kako su neke od tih dilema riješili na pravilan način, ali treba uzeti u obzir da je dio autora bio samokritičan – oni su istakli i sopstvene greške u izvještavanju, te ukazali na to kako se od tih grešaka zaštititi i preduprijediti ih.

Smjernice ne pružaju definitivne odgovore na etičke dileme i izazove, već su prije svega putokaz za sve koji su dio medijskog biznisa ili su samo zainteresovani za medije i novinarstvo.

Autori su se bavili širokom lepezom tema: izvještajima koji su vezani za ubistva i druge oblike nasilja,, maloljetničku delinkvenciju, ekonomske teme itd.

Istovremeno, tekstovi rasvjetljavaju izazove sa kojima se novinari susrijeću radeći u različitim tipovima medija – od štampanih, preko radija i TV pa sve do online medija.

Treba naglasiti činjenicu da veliki dio autora dolazi iz lokalnih medija, što predstavlja dodatnu vrijednost projekta.

Na koncu, tekstovi se bave dešavanjima koji se prostiru u vremenskom domenu od gotovo trideset godina – od AB revolucije do tekstova sačinjenih 2019. godine.

SADRŽAJ

Medijsko stanje u Crnoj Gori.....	9
Etika u online medijima.....	15
Analiza izvještavanja o "slučaju Tomkić".....	19
Analiza izvještavanja Pobjede u slučaju ubistva petnaestomjesečnog dječaka.....	21
Analiza izvještavanja o pokretu "Odupri se".....	27
Analiza izvještavanja o porodici Mirović.....	31
Analiza izvještavanja u slučaju stradanja bračnog para Murić.....	35
Analiza članka „Dva geometra razmjeravala gradilište za Dnevni centar na Seljanovu“.....	39
Analiza izvještavanja Portala Analika o uporednim cijenama goriva.....	43
Analiza članka "Za pet godina u zatvoru završilo 35 maloljetnika".....	47
Bavimo se etikom i lažnim vijestima.....	51
AB revolucija i znak pitanja.....	55

MEDIJSKO STANJE U CRNOJ GORI

Mirjana Dragaš, *Antena M*

Dugo sam razmišljala kako da koncipiram tekst, a da obuhvatim sve; da, pritom, ne budem gruba prema profesiji koju sam izabrala, a da pokažem u kojoj je mjeri moja profesija žrtva društvenih okolnosti.

Pa ću, tako, analizirati dio po dio Kodeksa uz, prije toga, kratak osvrt na stanje u crnogorskom novinarstvu.

Glava I: PODJELE

Crna Gora je zemlja koja je obnovila svoju samostalnost 2006. Jedni će naglasiti - to je bilo juče, a drugi - to završena priča. Jedni će reći - Crna Gora je nezavisna država i takva će i ostati, a drugi - to trenutno stanje.

Kako je u društvu, kako je na političkoj sceni, tako je i u medijima.

Svima već poznata priča, svima već poznata fraza 'podjele u društvu'... svima dodijala, ali, na žalost, tačna.

Krilatica "oči su ogledalo duše" ima svoj kolektivitetški odraz u "mediji su ogledalo društva".

Dok mediji pišu onako kako, valjda, misle da treba, svako čita/gleda ono što mu uši vole čuti/oči vidjeti. Ima i onih koji kažu - kupim svake novine, pročitam šta pišu o istoj stvari i onda saznam šta se stvarno desilo. Rezonuju- istina je negdje između, zagubila se u podjelama?

To samo provocira idealiste da maštaju kako bi bilo sjajno kada bi svi koji u Crnoj Gori žive, Crnu Goru prihvatili onakvom kakva jeste, kad bi, za početak, identitetska pitanja bila jednom za svagda riješena, a mediji pisali podjednako kritički o svim "životnim" tema i svim akterima na javnoj sceni... sa jedne i sa druge strane?

Uistinu bi pouzdan pokazatelj zrele svijesti i zdravog ambijenta bilo kada bi više "klikova" dobila priča o životu jedne porodice sa sjevera, ili o devastaciji kulturnog nasl-

jeđa, za koju su bile potrebne sedmice da se pripremi i napiše, od vijesti šta je rekao Amfilohije i šta mu je Mihailo odgovorio, za koju je trebalo pet minuta da se prekuca.

Glava II: INTERES

Interes. Ključni pojam izdignut na pijedestal vrhovnog kriterija, zbog čega je crnogorsko novinarstvo, i ne samo crnogorsko, već novinarstvo uopšte, krenulo nizbrdo. Zar ne?

Interes u značenju - novac. Način finansiranja medija u Crnoj Gori je prvi uzrok što javnost prečesto dobija neprihvatljivo iskrivljenu sliku zbivanja.

Mediji u Crnoj Gori osuđeni su na preživljavanje, i tu bitku teško mogu dobiti ako ih ne izdržava bogati vlasnik, po pravilu stranac. U tom kontekstu, mediji - sedma sila. Ne bi se reklo?

Jer, stvari obično funkcionišu po principu: ja tebi dam novac, a ti o meni ne izvještavaš ili to radiš samo afirmativno.

Možemo odraditi i eksperiment: otvorite bilo koji crnogorski dnevni list, portal, radio ili TV, pronađite kompaniju koja se u tom glasilu oglašava, a zatim pokušajte pronaći bilo kakav kritički tekst. Da ponovim, bilo koja kompanija, bilo koja medijska kuća, bilo koji kritički tekst!

Bojim se, neće biti potrebe da znate da brojite ni do deset.

Preživjeti je važnije od svega.

Glava III: TEHNOLOGIJA

Vrijeme je društvenih mreža. Facebook, Instagram, Twitter online su platforme koje zahtijevaju da se i izvještavanje preseli u "virtuelni svijet". Zato su tiraži novina sve manji, gledanost i slušanost TV i radio stanica pada, online mediji cvjetaju, a na njima se istinsko novinarstvo "suši".

Virtuelni svijet i vrijeme rjalitija promijenili su svijest ljudi. Pogledate li statistiku nekog portala, a to može i svaki čitalac, pregledom najčitanijih vijesti, shvatite da za publiku, za javnost, vijest nije vijest - ako je dobra. Crna hronika, ubistva, silovanja, pljačke, pucnjave, udesi - tuđi privatni život, to je ono što donosi klikove, a sa njima i novac.

Što veća nesreća, to veća čitanost, što više detalja zločina, to više klikova.

Tužno, ali istinito. Surovo zvuči, ali, silom prilika, postajemo onakvi kakvim su nas opisali mrzitelji novinarske profesije- "lešinari".

Glava IV: DAKTILOGRAF

Nećete naći u medijima, bar ne u većini njih, specijalizovane novinare, koji se bave samo jednom rubrikom, jednom oblašću. Nemoguće je, danas, u Crnoj Gori da novinaru date pet mjeseci i svu potrebnu logistiku za istraživačku priču koja će njemu donijeti nagradu, a vašem mediju kredibilitet.

Nema više ni nagrada, koje iko doživljava kao stvarnu potvrdu kvaliteta.

Nema više ni velikih priča.

Nema više, zato, ni velikih novinarskih imena, koja će ostati upamćena po velikim pričama, promjenama koje su izazvali, aferama koje su razotkrili, ljudima kojima su pomogli.

Sve je trenutno, prolazno i predano brzom zaboravu.

Novinar je danas "all in one" – fotograf, kameraman, montažer, izvještač, sve za jednu platu i sve u jednom danu. Isti novinar danas će pratiti otkrivanje spomenika, sutra konferenciju za medije nakon sjednice Vlade, preksjutra sjednicu SO Glavnog grada, a dan nakon toga suđenje za pokušaj terorizma.

U januaru će dobiti povišicu jer je uspio da "uhvati" ministra za izjavu, ili napravi priču koja je dobila gomilu "klikova", ili prilog o kojem je sutradan pričala čaršija, a u februaru smanjenje, jer je pogrešno naveo neko ime sa suđenja koje prvi put prati.

Sve se svelo na puko praćenje događaja i izvještavanje sa terena.

I tako, polako ali sigurno, "mic po mic", novinar postade "držač mikrofona" ili daktilograf – obrađuje saopštenja, prekucava izjave, izvještava sa događaja... "Poručio je", "kazao je", "naveo je", "saopštio je", "dodao je", "zaključio je" i tačka. Tačka na kreativnost. Tačka na ideje. Tačka na pisanje. Tačka na inspiraciju. Tačka na novinarstvo.

Glava V: ANALIZA KODEKSA

Sve rečeno, pa kombinovano, cementira zaključak - Etički kodeks novinara Crne Gore samo je slovo na papiru i jednostavno ga je nemoguće ostvariti.

"Novinar/novinarka je u službi javnog interesa.

Novinar/novinarka je dužan/dužna da brani slobodu i pravo na neometano prikupljanje i saopštavanje informacija, kao i na slobodan komentar i kritiku.

Kredibilitet novinara/novinarki i novinarske profesije počiva na profesionalnom poštenju, integritetu i znanju.

Novinar/novinarka mora biti kritički posmatrač nosilaca društvene, političke i ekonomske moći kada izvještava o njima u interesu javnosti.

U interesu je svakog novinara/novinarke, i njegova/njena je dužnost, da se pridržava ovog Kodeksa."

Jasna, sažeta i precizna Osnovna načela Kodeksa trebalo bi da budu novinarska Hipokratova zakletva. Ali, u ovim načelima, uzimajući u obzir aktuelni momenat u crnogorskom društvu, na političkoj sceni i u medijima, ima dvosmislenosti koje svako, opet, tumači na svoj način i konstruiše alibi da poštuje Kodeks.

Uzmimo za primjer aktuelnu situaciju - proteste koji se svake subote održavaju u Glavnom gradu.

Dok jedni otvoreno pozivaju na proteste i propagiraju ih, drugi "samo" izvještavaju o protestima. Dok jedni postavljaju pitanje kuda vode, kakvi su im dometi, drugi ih bezrezervo predstavljaju kao način oslobođenja "zarobljene države". Procjene broja prisutnih na protestima višestruko se razlikuju!

Ko je u pravu?

Da li je slobodno novinarstvo samo ono koje se otvoreno stavlja u službu prop-

agande opozicije ili je jednako daleko od profesionalnoga, kao ono koje služi vlasti? I, nadasve, zašto je krvni neprijatelj i jednih i drugih, ona rijetka slamka koja između ta dva vihora pokušava da opstane držeći se za činjenice?

Istina, zapravo, nikad nije negdje između, izgubljena u podjelama, nego u blizini onih koji im se ne pokoravaju. Kažem - u blizini, jer je ljudskom biću nesvojstvena apsolutna objektivnost, ali bi taj feler trebalo da bude dovoljno (za publiku) kompenzovan poštenim namjerama.

Lična je svaka interpretacija termina "javni interes", " neometano prikupljanje i saopštavanje informacija", "profesionalni integritet", "kritički posmatrač"... Svako ima pravo na stav šta je to u javnom interesu. Jedni smatraju kako je u javnom interesu da što više ljudi izađe na ulice, a drugi da je javni interes upravo suprotno.

I prvi i drugi imaju pravo da slobodno interpretiraju javni interes, te da u skladu s tim i pišu. Zar ne? Samo, suštinski je važno da svi svoj STAV iznose u komentarima i ostalim analitičkim formama. U izvještajima i vijestima mjesta ima samo za ČINJENICE i tu ne bi smjelo da bude razlika između prvih, drugih, trećih.

Poenta je: nije posao medija da ruše i postavljaju vlast, posao medija je da građanina valjano informišu, kako bi znao kome i zašto daje svoj glas.

Pogledajmo dio "...kritički posmatrač nosilaca društvene, političke i ekonomske moći..."

Nosioci društvene, političke i ekonomske moći su, dakle, kako vlast, tako i opozicija, ali isto tako i NVO sektor, te brojne kompanije. Da li neko poštuje osnovna načela Kodeksa ako je kritički nastrojen prema vlasti, ali ne i opoziciji? Da li je neko kritički posmatrač ako je kritički nastrojen samo prema opoziciji, ali ne i vlasti? Da li je medij kritički posmatrač ukoliko se "okomi" na jednu kompaniju koja, sasvim slučajno ili ne, nije izabrala da se oglašava na tom mediju?

Ima li u Crnoj Gori medija koji je "kritički posmatrač SVIH nosilaca društvene, političke i ekonomske moći"?

U konkretnoj analizi Kodeksa, svih 11 pravila, osvrnuću se samo na ona koja se u Crnoj Gori najviše krše, ali i na ona koja se poštuju.

Pa, da krenemo od dobrog.

U vremenu kad "fake news" potresaju svijet, Crna Gora se, smatram, može pohvaliti činjenicom da, uprkos velikom broju glasila, u odnosu na veličinu zemlje, nema previše "žutila" i zadiranja u privatnost ljudi bez razloga. Zanimljivo, kad toga ima, nalazimo ga u kolumnama, intoniranim ad hominem i na nekoliko portala, realno malog ugleda. Sasvim je druga priča s društvenim mrežama, ali one nijesu tema ove analize.

Takođe, vijest i komentar, uglavnom, (mada bi trebalo - uvijek) jasno su razdvojeni. Saznanja, pretpostavke u većini slučajeva su naznačene i čitaocu je jasno da zvanične potvrde o navedenom nema.

Novinari - reporteri u Crnoj Gori generalno su kolegijalni, bez obzira na to iz kojeg medija dolaze i kakav je odnos medijskih kuća kojih su dio.

Što se pohvalnog tiče, toliko.

Kad se trci za klikovima, tiražom, rejtingom, popularnosti na društvenim mrežama... suprotstavi etika, obično ne prolazi dobro.

U toj trci se, često, zagubi i član 2. (Za novinara/novinarku su činjenice neprikos-

novene, a njegova/ njena obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst), a nerijetko i 3. (Obaveza je novinara/novinarke da dopuni nepotpunu i ispravi netačnu informaciju. To se posebno odnosi na informaciju koja može nekome naškoditi. Ispravka mora biti istaknuta na odgovarajući način.)

Kada je posrijedi treće pravilo Kodeksa problematika je ista kao i u prethodnoj analizi Osnovnih načela. Šta, dakle znači "na odgovarajući način"?

U crnogorskim medijima skoro da ispravka ne stoji na mjestu gdje je bio inicijalni tekst, u kojem je napravljena greška. Demanti, ispravka ili reagovanje "provuče se" u 23. minutu dnevnika, u boks, u nekoj rubrici prije oglasa, ili na petom mjestu na naslovnici, iako je dan ranije bila udarna vijest. Sve to da bi se, kobajagi, poštovalo upravo ovo pravilo. Da li je? Da li je takva ispravka "istaknuta na odgovarajući način"? Da li se na taj način postiže svrha demantija? Naravno - ne.

Nerijetko se, upravo zbog gledanosti/čitivosti/slušivosti krše pravila Kodeksa:

(4) - koje se tiče rase, vjere, nacionalnosti,

(7) - novinar/novinarke je dužan/dužna da se krajnje pažljivo odnosi prema privatnom životu ljudi,

(8) - novinar/novinarke je dužan/dužna da štiti integritet maloljetnih osoba, kao i pripadnika marginalizovanih i ranjivih grupa,

(9) - kada izvještava o istražnim i sudskim postupcima, novinar/novinarke mora da uvažava pretpostavku da je svako nevin dok se ne dokaže suprotno.

Novinar/novinarke ne smije u svom izvještavanju prejudicirati ishod sudskog postupka.

Kako se u pojedinim slučajevima ova pravila krše, a kako su u nekim poštovana, najbolje je ilustrovati kroz primjere.

PRIMJER I 16.03.2019 09:22

"Trojici maloljetnika iz Berana koje sumnjiče za zlostavljanje školske drugarice određeno je zadržavanje.

Rješenje o zadržavanju donijela je viša državna tužiteljka u Bijelom Polju Ljubinka Madžgalj.

Radi se o trojici učenika Osnovne škole „Radimir Mitrović“ iz Berana, starosti između 14 i 16 godina za koje postoji sumnja da su navodno u dužem periodu zlostavljali dvanaestogodišnju učenicu šestog razreda.

Oni su, prema nezvaničnim informacijama, od nje tražili da im donosi novac, ucjenjivali je, a ljekarskim pregledom će biti utvrđeno da li je trpjela i seksualno zlostavljanje.

U Višem državnom tužilaštvu potvrđeno je za Pobjedu da su formirali spise predmeta protiv tri mlađa maloljetna lica iz Berana, za koje postoji sumnja da su izvršili krivična djela protiv polne slobode.

Inače, bilo je planirano da se juče sasluša i dvanaestogodišnjakinja, ali po svemu sudeći to će biti urađeno tokom vikenda.

Nakon što bude saslušana, tužilaštvo će kvalifikovati krivično djelo."

PRIMJER II

19.10.2018 06:59

“Veselin Bošković iz Podgorice tužio je državu i tražio 35.000 eura zbog neosnovanog pritvora i pretrpjelih duševnih bolova, povrede časti i ugleda kada je bio uhapšen u maju 2016. zbog optužbi daje obljubio maloljetnicu. Bošković je bio uhapšen prije dvije godine zbog produženog krivičnog djela nedozvoljene polne radnje nad maloljetnicom.

Odlukom Višeg suda pravosnažno je oslobođen.

Prema navodima tužbe, Bošković je u Istražnom zatvoru doživio šikaniranje i prijetnje od ostalih pritvorenika zbog optužbi za obljubu maloljetnice.

“Kako se radi o moralno najgnusnijoj optužbi za seksualni zločin prema maloljetnoj osobi tužilac smatra da je odnos tužene prema njemu u najmanjoj mjeri jednako gnusan onom što je doživio kroz čitav postupak. I ne samo on već i njegova supruga i maloljetna djeca, koja su skupa s njim trpjela šikaniranje”, piše u tužbi.

U tužbi se navodi i da se Bošković nakon izlaska osjećao loše jer je morao svima da objašnjava kako je i zbog čega pritvoren.

“Zbog povrede slobode i prava ličnosti, pravo na naknadu štete, stiče se u ovom slučaju jer je usljed neopravdane osude, odnosno neosnovanog hapšenja nastala šteta, jer je Bošković bio u pritvoru 21 dan i to je bilo objavljeno u svim medijima, pa je trpio duševne bolove”, dodaje se u tužbi.

Kada je pravosnažno oslobođen optužbi za obljubu maloljetnice, Bošković je dobio ponudu od Ministarstva pravde da na ime odštete, dobije 600 eura zbog neosnovanog pritvora.

Međutim, on je tu ponudu odbio, ocijenivši da je takav gest Ministarstva pravde poniženje, jer je 21 dan bio u pritvoru i nanesena je nepopravljiva šteta ne samo njemu, već i njegovoj supruzi i maloljetnoj djeci.”

U primjeru I, jasno je da je Kodeks poštovan - imena maloljetnika nijesu saopštena, kao ni oštećene, i identitet maloljetnika je sačuvan. Javnost zna tačno onoliko koliko treba da zna. Naročito treba primijetiti da maloljetnici nijesu označeni ni inicijalima. Pravilo je da se u okolnosti male sredine izbjegavaju inicijali, jer bi bili dovoljni za identifikaciju osoba čiji identitet ne želimo da otkrijemo.

U primjeru dva međutim, vidi se, koliko kršenje pretpostavke nevinosti, objavljivanje imena OSUMNJIČENOG, ne okrivljenog ili osuđenog, već osumnjičenog, mogu nanijeti štete.

Mnoštvo je još primjera kako kršenja, tako i poštovanja Kodeksa novinara Crne Gore.

Ključni problem je, međutim, što se u sukobu interesa moral i etika prečesto zagube. Što, izgleda, ne vjerujemo da se za vrijednosti koje promoviramo, možemo izboriti ne kršeći ljudske i novinarske norme. Kodeks novinara/novinarke Crne Gore nije prepreka za ostvarenje dobra, ako vam je ono zaista cilj.

ETIKA U ONLINE MEDIJIMA

Milena Bubanja, *LJE Radio Berane*

Pojavom online medija novinarstvo je ušlo u fazu ozbiljne tranzicije. Promjene se prvenstveno odnose na način komuniciranja koji se transformisao od linearnog modela u interaktivni dijalog sa publikom, a onda i na promjene u samom načinu izveštavanja, poslovanja i funkcionisanja medija. Proces traženja, kreiranja i širenja medijskih sadržaja više nije ograničen na novinare/ke, naprotiv, sada svi građani/ke mogu učestvovati u tom procesu, jer ono što je ranije bilo zadatak novinara/ki i medija, sada uključuje i druge društvene aktere/ke. U toj novoj dinamici odnosa medija i publike javile su se i nove dileme, "online etičke dileme", koje su otvorile široko polje za diskusiju sa puno pitanja i jako malo konsenzusa.

Ipak, ono oko čega su svi jednoglasni je da i za online medije važe profesionalni i etički principi koji se oslanjaju na načela slobode mišljenja i govora, nepristrasnost i nezavisnost medija i sadržaja koje plasiraju. Novinari/ke bi u svom radu trebalo da nastoje da u što većoj mjeri poštuju etičke principe i profesionalne standarde kao temeljne vrijednosti profesije koja je u službi istine.

Upravo savremena dinamika interakcije između medija i publike uslovljava je određeno urušavanje profesionalnih standarda, naročito u zemljama u kojima su online mediji još uvijek neregulirani, kao što je situacija u Crnoj Gori. U trci ko će prije da objavi, koliko klikova će neki post imati, često se izgubi mjera i zaboravi se na etiku i profesionalizam. U novonastalim okolnostima važno je ustanoviti neka pravila, koja bi olakšala svakodnevni rad i unaprijedila nivo poštovanja profesionalnih i etičkih standarda. Praksa velikih svjetskih medija pokazuje da je jedan od najefikasnijih načina rješavanja brojnih dilema definisanje internih pravila u online redakcijama kojima bi davali smjernice za postupanje u "kritičnim situacijama". Ipak, čak iako u redakciji ne postoje takva pisana pravila mora se na osnovu "zdravog razuma" i načelnih etičkih principa u svakoj konkretnoj situaciji procijeniti da li je neko djelovanje u javnom interesu.

Svi medijski profesionalci/ke moraju biti svjesni da u doba dominacije društvenih mreža i interneta granica između njihovog ličnog i profesionalnog je jako tanka, pa samim tim njihovo ponašanje na mreži ne smije dovesti do stvaranja sumnje u njihovu sposobnost da svoj posao rade profesionalno i nepristrasno.

U svakodnevnoj praksi i suočavanju sa brojnim izazovima profesije, posebnu pažnju moramo posvetiti ulozi koju je publika dobila tim što ima mogućnost da direktno iskaže svoj stav objavljujući komentar. Sadržaji koje stvaraju korisnici (engl. user-generated content - UGC) postali su neodvojivi dio teksta, koji otvara nove kanale masovnog komuniciranja i distribuiranja informacija. Njihova glavna odlika je to da se ne pojavljuju izolovano, već isključivo uz medijski sadržaj koji je predmet komentarisanja. Unutar in-erfejsa online platforme publika postaje aktivan kreator sadržaja, jer se njeno djelovanje direktno odnosi na novinarski sadržaj, praksu, pogled na stvarnost i etiku javnog komuniciranja, nerijetko sukobljavajući različite pozicije. Sada kada svi imaju priliku da kažu ono što misle, problematizuje se upravo sadržina komentara koji često ne doprinose razvoju zdrave diskusije, već imaju za cilj da omalovaže, uvrijede ili povrijede. Primjer koji to dokazuje se dogodio nedavno kada smo izvještavali o slučaju zlostavljanja jedanaestogodišnje djevojčice iz Berana, što je kako smo i pretpostavili izazvalo veliku pažnju javnosti. Vođeni mišlju da se u konkretnom slučaju radi o maloljetnim osobama bilo nam je važno da ne dozvolimo da se žrtva dodatno viktimizuje, a počinioci osude na javni linč. U jednom trenutku razmišljali smo da li da zatvorimo mogućnost komentarisanja. Nastojeći da donesemo odluku koja je najadekvatnija i najetičnija odlučili smo da ostavimo otvorenu mogućnost komentarisanja, ali da se sa posebnom pažnjom moderiraju komentari i da odmah uklonimo sve one koje redakcija smatra neprimjerenim. Jedan od osnovnih razloga zato smo se odlučili da ostavimo otvorenu opciju komentarisanja, je procjena da je bolje na našoj stranici kontrolisati sadržaj komentara, nego onemogućiti da se zainteresovana javnost uključi direktno ispod teksta, jer u suprotnom svi oni koji bi imali potrebu da kažu nešto po tom pitanju mogli bi na svojim profilima da objavljuju i bez našeg uvida komentarišu tekst. Iako se u konkretnom slučaju nije javilo puno problematičnih komentara, praksa kanalisanja pažljivog praćenja komentara pokazala se djelotvornom. Kroz ovaj primjer, a i kroz brojne druge potvrdilo se da nije jednostavno napraviti granicu između slobode govora i govora mržnje, pa se sa razlogom to pitanje nameće kao jedna od najvećih dilema u online medijima.

Kodeks novinara i novinarki u načelu 2 kaže *“Za novinara/novinarku su činjenice neprikosnovene, a njegova/njena obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemogućiti njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu”* čime se načelno daje smjernica kako se treba odnositi prema sadržaju koji mediji plasiraju. U okviru ovog Načela poseban segment daje smjernice vezane za tretiranje online komentara u elektronskim medijima, pa u tom dokumentu precizno stoji:

“2.8. Online komentari

Online mediji treba da definišu svoja interna pravila vezano za komentare trećih osoba. Ova pravila treba da imaju za cilj izbjegavanje nezakonitog i neetičkog sadržaja, uz puno poštovanje slobode izražavanja.

Komentatori moraju biti upoznati sa ovim pravilima.

Komentare na portalima moderira administrator, po ustanovljenim pravilima”

Kodeksom je dat okvir u kojem se treba kretati, kako bi medijsko djelovanje bilo u skladu sa savremenim društvenim vrijednostima, a na svakom pojedinačnom mediju

je da odredi na koji način će se prevenirati neetično djelovanje. Mediji ustanovljenim pravilima, koja su obično sistematizovana u internim pravilnicima, definišu protokole za komentare i pravila komentarisanja medijskih objava. Svaka redakcija ima pravo samostalnog regulisanja pravila i uslova komentarisanja, a sve u cilju sprečavanja širenja govora mržnje i diskriminacije. O ulovima komentarisanja korisnici moraju biti upoznati, pa su redakcije dužne da jasno definišu pravila interakcije na portalu, a neprikladni komentari i drugi sadržaji koje objavljuju korisnici/ce trebalo bi da budu uklonjeni, uz objašnjenje zašto je komentar uklonjen.

Iako se pravilima definišu uslovi koji načelno određuju šta je neprimjeren sadržaj, u praksi se javljaju dilema oko izbora najadekvatijeg načina moderacije komentara. Razlike u modelima moderacije UGC (user generated content) proističu iz različitog tumačenja toga da li komentarima treba preventivno upravljati (premoderacija) ili ih ukloniti kada se uoči da su neprimjereni (postmoderacija), kao i tumačenja toga da li omogućiti anonimno komentarisanje ili registrovati komentatora/ku?

Ukoliko medij komentarima upravlja po sistemu premoderacije onda je u potpunosti odgovoran za objavljeni sadržaj komentara. Ovaj model prema nekim mišljenjima dobro je rješenje za kvalitet komentara, ali često iziskuje previše vremena i ljudskih resursa.

Postmoderacija podrazumijeva da je medij dužan da nakon saznanja ili upozorenja („notice and take down“) donese odluku o tome da li će ukloniti komentar. Ukoliko ga ne ukloni, onda je sadržaj komentara njegova odgovornost. Ovaj način je uglavnom praćen obaveznim registrovanjem korisnika. U borbi protiv neprimjerenih komentara sve češće se ova dva modela kombinuju, naročito u slučaju izuzetno osjetljivih tema.

Tehnička radna grupa za samoregulaciju nedavno je uz podršku OSCE-a objavila *Vodič za primjenu smjernice 2.8. kodeksa novinara i novinarki Crne Gore* u kojem su ustanovljena određena pravila kojima su autori/ke dali smjernice za zaštitu korisnike/ca i medija od kršenja pravnih i etičkih normi. Na medijima, kao i na novinarima/kama je da se savjesno bave svojim pozivom i da nastoje da njihov rad bude što etičniji. U slučajevima kada se preispituju kako postupiti posebno je važno da imaju na umu činjenicu da je njihova riječ javna, da za nju snose i moralnu i pravnu odgovornost, i da sve ono što objave nika da nije “hitac u prazno” već direktno utiče na živote mnogih.

ANALIZA IZVJEŠTAVANJA O “SLUČAJU TOMKIĆ” *Radio Dux, Tivat*

Crnogorsku javnost je proteklog mjeseca digao na noge slučaj Tomkić. Vijest o prebijenom građaninu Berana Igoru Tomkiću, kojem je nedugo zatim zapaljena pro-davnica, i to samo zbog toga što je hrvatske nacionalnosti, odjeknula je u medijima.

Kako je istinitost i tačnost osnovno načelo novinarskog Kodeksa, dužnost nam je bila, u skladu s načelom 1, prije same objave, provjeriti istinitost dobijenih informacija o tom slučaju. Pojedini portali su prenijeli više detalja i informacija od drugih te smo, u cilju pojačane provjere činjenica, morali kontaktirati suprugu gospodina Tomkića da bismo dobili potpunu informaciju i njenu stranu priče, a takođe smo pratili i izjave gradonačelnika Berana Dragoslava Dada Ščekića, kao i saopštenja policije.

„Policija je rasvijetlila paljenje objekta građanina Igora Tomkića. To je važna poruka i potvrda sposobnosti Uprave policije da garantuje i obezbijedi efikasnu zaštitu lične i imovinske sigurnosti svakog građanina Crne Gore!”, stoji na Facebook profilu Savjeta za građansku kontrolu rada policije.

„U razgovoru sa suprugom gospodina Tomkića, Ivanom Tomkić, saznali smo da je šteta velika te da je sve uništeno, što možete pogledati na priloženim fotografijama. Gospođa Tomkić je istakla kako vatrogasci od vreline nisu mogli prići radnji. Osumnjičeni za spomenutu štetu su privedeni, ali, kako Ivana Tomkić kaže, imaju alibi. Također je istakla da su jutros sklonili dijete te da će zatvoriti radnju, s obzirom da već dva tjedna nisu u mogućnosti raditi zbog nemilih događaja i samim tim ne mogu financirati obveze prema državi”.

U skladu sa načelom 1 u dijelu Postupanje sa izvorima, kao što se vidi iz navedenog, izvori su nam bili jasno definisani, provjerili smo informacije plasirane preko društvenih medija i koristili više izvora.

Gospodina Igora Tomkića posjetio je poslanik Hrvatske građanske inicijative u Skupštini Crne Gore Adrijan Vuksanović, koji je od institucija zatražio zakonsku reakciju na ovaj događaj i ponudio zaštitu i pomoć Tomkiću te smo dobili i njegovo mišljenje.

“Ovo su događaji koji aludiraju na devedesete godine i sve što smo tada proživljavali. Ne želim vjerovati da kao društvo nismo nadišli ovakve pojave, ali također želim da me država

i sve što ona predstavlja, uvjeri u to. Očigledno da ima pojedinih koji vjeruju da su iznad države Crne Gore i zabijaju joj prst u oko. Očekujem da odbranimo sve one vrijednosti koje zastupamo i kojima se ponosimo, a za tako nešto potreban je snažan odgovor državnih organa”, izjavio je Vuksanović.

„Mi želimo da se svaki Hrvat, kao i svaki drugi građanin Crne Gore, osjeća slobodno i da živi u miru. Napad koji se ovdje desio naišao je na gnušanje cjelokupne javnosti. Pohvaljujem brzu reakciju policije koja je uhapsila nasilnike i tražim dalji institucionalni odgovor nadležnih. HGI će pomno pratiti dalji proces i pružati svaki mogući vid pomoći Igoru Tomkiću i njegovim bližnjima. Štiteći njih, mi štitimo vrijednosti multinacionalne i multikonfesionalne Crne Gore”, izjavio je Adrijan Vuksanović.

Takođe, pratili smo i vanrednu konferenciju za medije, koju je u Parlamentu Crne Gore sazvala Hrvatska građanska inicijativa, kako bi javnosti ukazala na bitnost ovog slučaja.

U skladu s načelom 2, u tekstu smo navodili samo činjenice, izuzimajući sve pretpostavke i nagađanja, i stavljajući iste u pravilan kontekst. Fotografije uz tekstove su bile autentične sa mjesta događaja, pisani intervju sa suprugom gospodina Tomkića bio je popraćen i audio zapisom, a izvor je naveden. Online komentari na našoj Facebook stranici su bili dopušteni, s tim što bi pojedini nedolični bili obrisani.

U okviru načela 4, koje se odnosi na spominjanje u medijima nečije rase, vjere, nacionalnosti, seksualne orijentacije, rodno opredjeljenje, porodični status, fizičko i mentalno stanje ili bolest, kao i političku pripadnost, morali smo navesti nacionalno opredjeljenje Igora Tomkića, s obzirom da je to i razlog napada i maltretiranja od strane pojedinaca.

Tekstovima nismo podsticali mržnju; bili su pisani s ciljem otkrivanja kompletne istine, kako se ovakve stvari više ne bi ponavljale u državi gdje oduvijek postoji tolerancija i suživot. U skladu s istim načelom Kodeksa, nismo spominjali nacionalnu, vjersku ni etničku pripadnost osumnjičenog za spaljivanje prodavnice Igora Tomkića, dok su pojedini portali prenijeli informacije s facebook profila osumnjičenog, gdje se jasno može zaključiti koje je nacionalne i vjerske pripadnosti. To nismo uradili da se ne bi produbila mržnja među nacionalnim manjinama u Crnoj Gori i da ovaj izolovan slučaj nasilja ne bi stvorio određene predrasude s obje strane.

„Beranska policija uhitila je Aleksandra Savovića, osumnjičenog za paljenje prodavnice Igora Tomkića iz Berana, o čijem slučaju vas obavještavamo prethodnih dana”.

U načelu 9, kao što možete vidjeti iz prethodnog citata, naveli smo da je Aleksandar Savović osumnjičen za paljenje prodavnice, čime smo ispoštovali pretpostavku da je svako nevin dok se ne dokaže suprotno. Po Kodeksu izvještavali smo nepristrasno i kontinuirano o cijelom događaju od početka do samog rješavanja slučaja.

Nadamo se da će objektivni pristup pomoći budućim novinarima kroz ovaj primjer da dobiju sliku objektivnog prikazivanja nekog događaja.

ANALIZA IZVJEŠTAVANJA POBJEDE U SLUČAJU UBISTVA PETNAESTOMJESEČNOG DJEČAKA

Marija Žižić, *Pobjeda*

Smrt petnaestomjesečnog dječaka u Podgorici, februara 2018. godine, slučaj je koji je uznemirio crnogorsku javnost i otvorio brojna pitanja, među kojima je i način na koji mediji treba da tretiraju slične događaje.

Dječak je 4. februara primljen u Klinički centar Crne Gore, dan kasnije podlegao povredama koje je zadobio tokom fizičkog zlostavljanja. Odmah su osumnjičeni njegova majka i njen partner, a nakon višemjesečne istrage i optuženi – on za ubistvo, a majka za saučesništvo.

I Početna informacija

Prva informacija dostupna medijima bila je da je dijete zbrinuto u Kliničkom centru Crne Gore i da se ljekari bore za njegov život. Prilikom prijema u zdravstvenu ustanovu, uprkos tvrdnjama majke, ljekari su konstatovali da sumnjaju da je dječak žrtva nasilja i o tome obavijestili inspektore u podgoričkoj policiji.

DAN PRVI

Pobjeda 5. februar: *„Dijete nešto starije od godinu brutalno je pretučeno i nalazi se na Odjeljenju intenzivne njege u Dječjoj bolnici - potvrđeno je Pobjedi iz izvora bliskih istrazi.*

Riječ je o bebi muškog pola iz Podgorice, čije je stanje, do zaključenja lista, bilo kritično, a policija je nakon informativnog razgovora privela majku djeteta i njenog partnera zbog sumnje da su odgovorni za nanošenje teških povreda djetetu.

Prema našim saznanjima, dijete starosti do godine i po, u stanju bez svijesti, juče oko 15.30 sati, dovezeno je u Hitnu službu u Podgorici, odakle je nakon pružene pomoći prebačeno u Dječju bolnicu, gdje je obavljena reanimacija i priključenje na aparate za održavanje života.

Nezvanično saznajemo da je dječakova majka kazala ljekarima i policiji da je dijete

prije mjesec palo i da su odatle modrice po glavi i tijelu. Tvrdila je da su mu tako i zubi polomljeni, što je podgrijalo dodatnu sumnju kod istražitelja.

Ona je došla u pratnji partnera, koji je potvrđivao njenu priču.“

Slučaj je, zbog brutalnosti kojom su povrede nanešene, starosti djeteta, bračnog statusa majke, njenog ponašanja pred istražiteljima i učešću njenog partnera imao sve elemente koji su omogućivali senzacionalistički pristup u izvještavanju.

Iako bi taj pristup donio veću čitanost, citiranost i preglede na portalima, Pobjeda je slučaju pristupila vodeći se prije svega pravilima Etičkog kodeksa novinara.

U prilog tome, iako smo već prvog dana znali identitet majke i njenog partnera i imali preciznu informaciju da istražitelji osnovano sumnjaju da iza brutalnog prebijanja dječaka stoji njegov očuh, nijesmo objavili ni inicijale, ni bilo koji podatak koji bi mogao ukazivati na identitet djeteta i učesnika ovog tragičnog događaja.

Time smo ispoštovali osnovna načela Kodeksa novinara/novinarki Crne Gore. Prvenstveno, poštovano je načelo 8 po kojem su novinari dužni da štite identitet maloljetnih osoba kao i pripadnika marginalizovanih i ranjivih grupa. U ovom izvještaju iskazali smo poseban obzir zbog toga što je maloljetno dijete žrtva nasilja. Zbog te činjenice nijesmo objavili fotografiju, niti otkrili identitet, a pošto su akteri - majka djeteta i njen partner - u početnoj informaciji nijesmo objavili ni njihove inicijale.

Poštovano je i načelo 9 koje kaže da se mora uvažavati pretpostavka nevinosti - da je svako nevin dok se ne pokaže suprotno. Poštujući pretpostavku nevinosti nijesmo otkrili identitet osumnjičenih da su počinili krivično djelo iako je on bio poznat.

Takođe, poštovano je i načelo 4 jer smo u potpunosti izbjegli pominjanje nacionalnosti učesnika. Znali smo da su učesnici ovog tragičnog događaja, majka i očuh, različite nacionalnosti, što u mješovitoj sredini kao što je Crna Gora može da, neopreznim medijskim objavama, izazove dodatne društvene probleme, ali i može biti pogodan detalj za tendenciozno pisanje o slučaju.

Poštovali smo i ostala načela koja se tiču objektivnosti, tačnosti informacije, relevantnosti izvora i metoda prikupljanja podataka. Pošto je preporuka novinarskog kodeksa da se o slučajevima nasilja izvještava kontinuirano, mi smo slučaj ispratili do kraja, prepoznajući interes javnosti da se rasvijetli zločin prema djetetu.

DAN DRUGI II Novi detalji

Dan nakon dolaska u bolnicu dijete je podleglo povredama, a Pobjeda je objavila da je majci petnaestomjesečnog dječaka Jeleni Jovović iz Podgorice i njenom nevjenčanom suprugu Nerminu Šišiću iz Bosne i Hercegovine određeno zadržavanje, što je saopštila Uprava policije.

Pobjeda, 6. februar: *„Majci petnaestomjesečnog dječaka iz Podgorice Jeleni Jovović (34) i njenom nevjenčanom suprugu Nerminu Šišiću (28) iz Bosne i Hercegovine, koji se terete za smrt P. J. juče je određeno zadržavanje do 72 sata. Jovović se tereti za kršenje porodičnih obaveza, ali će istražitelji istragom utvrditi da li je učestvovala u ovom gnusnom zločinu. Za ovo krivično djelo maksimalna kazna je osam godina.*

Šišiću se na teret stavlja krivično djelo teško ubistvo za koje je maksimalna kazna 40 godina. Osumnjičene je juče saslušao tužilac Zoran Vučinić, koji je saopštio da će istraga pokazati da li se osumnjičena Jelena Jovović može dovesti u vezu sa ubistvom...

... Prema dosadašnjim saznanjima istražitelja, dječaka je i ranije zlostavljao Šišić. To je pred inspektorima potvrdila dječakova majka, koja je saopštila da je njen partner mjesecima tukao njenog sina, kad god bi mu zasmetao bebin plač. Jovović je za manje od 24 sata promijenila iskaz. Ljekarima u Hitnoj je kazala da je njen sin još prije mjesec pao iz dupka i tako zadobio povrede i izgubio svijest.

Te priče držala se i pred ljekarima u Kliničkom centru, ali najmjerodavniji su bili preliminarni nalazi koji su pokazali da je dijete brutalno pretučeno. ..Šišića je prošle godine, kako su izvjestili mediji iz BiH, uhapsila bosanska policija zbog sumnje da je pucao u jednog mladića i da se sumnjiči za krađu.“

Dakle, nakon što je dječak preminuo, a policija i tužilaštvo na osnovu prikupljenih dokaza za zločin osumnjičili majku i njenog partnera, s ciljem da se javnost u potpunosti informiše o događaju koji je uznemirio građane, objavili smo imena osumnjičenih.

Time smo omogućili javnosti da bude upoznata sa razvojem situacije, prateći postupke nadležnih istražnih organa.

III Reakcija na prenešenu netačnu informaciju

Monstruoznost zločina izazvala je pažnju regionalnih medija pa je tako i Pobjeda prenijela informaciju iz Bosne i Hercegovine da je Nermin Šišić ranije u toj državi bio optužen za pokušaj ubistva i tešku krađu. Iako je ta informacija bacila dodatno svjetlo na cio slučaj, brzo se ispostavilo da nije tačna te da se osoba sa istim imenom i prezimenom (!) zbog pokušaja ubistva nalazi u zatvoru u Tuzli.

Devet dana nakon toga, bosansko tužilaštvo oglasilo se saopštenjem da su mediji u Crnoj Gori netačno izvjestili o dosijeu Nermina Šišića kojeg crnogorsko tužilaštvo tereti za ubistvo dječaka.

Pobjeda je objavila informaciju bosanskog tužilaštva, demantujući time informaciju prenesenu iz drugog medija koja se ispostavila netačnom. Time smo poštovali načelo novinarskog kodeksa da je obaveza da se netačna informacija ispravi i da se to posebno odnosi na slučajeve u kojima netačna informacija može nekom škoditi.

Ti detalji dopunili su priču, a kao i prethodne o istom slučaju našla se na naslovnoj strani Pobjede i „otvorila“ broj.

Pobjeda, 16. februar: „Državljanin Bosne i Hercegovine Nermin Šišić, koji je osumnjičen za ubistvo petnaestomjesečne bebe u Podgorici, sina žene s kojom je živio, nije Nermin Šišić kojeg su mediji prepoznali kao ubicu djeteta, jer je on na izdržavanju kazne u Tuzli, a u zatvoru je bio i u vrijeme kada je zločin počinjen, saopšteno je juče iz bosansko-hercegovačkog tužilaštva...

...Bosansko tužilaštvo u saopštenju pojasnilo je da je u pitanju druga osoba sa istim imenom i prezimenom te da se ona nalazi na izdržavanju kazne u Tuzli.“

IV Kontinuitet

Pobjeda je izvještavala i o svakom novom detalju u vezi sa ubistvom petnaestomjesečnog dječaka što je u skladu sa načelom 9 novinarskog kodeksa i smjernicama koje traže da kada medij počne da izvještava o određenom krivičnom slučaju treba da u kontinuitetu izvještava o njemu.

Pratili smo sve naredne poteze tužilaštva koje je, između ostalog, kako je Pobjeda izvijestila, prekvalifikovalo krivično djelo protiv Jelene Jovović tereteći je za saizvršilaštvo u ubistvu petnaestomjesečne bebe.

Pobjeda, 8. mart: *„U Višem državnom tužilaštvu u Podgorici formiran je predmet protiv N. Š. zbog krivičnog djela teško ubistvo na štetu djeteta P. J. i protiv J. J. zbog krivičnog djela kršenje porodičnih obaveza. Na osnovu do sada prikupljenih dokaza proširena je istraga u odnosu na okrivljenu J. J. zbog krivičnog djela teško ubistvo u saizvršilaštvu – navodi se u odgovoru Višeg tužilaštva na naša pitanja.“*

Pobjeda je izvijestila i o podizanju i potvrđivanju optužnice protiv Šišića i Jovović. Postupak protiv njih nije još okončan.

I u nastavku praćenja ovog slučaja pridržavali smo se novinarskog kodeksa Crne Gore prvenstveno u dijelu poštovanja prava javnosti da zna. Nijedan tekst nije imao senzacionalistički karakter, ispoštovali smo prezumpciju nevinosti i nijesmo zadirali u privatni život osumnjičenih.

V Naslovi

Ni u takozvanoj opremi teksta ni na koji način nijesmo prekršili novinarski kodeks iako je to takođe veoma efektan način manipulacije javnošću – bilo da ima elemente senzacije, bilo da ne odgovara sadržaju teksta.

Svi naslovi u potpunosti su bili saglasni sa sadržinom objavljene informacije. Naslovi tekstova su bili: *„Pretučena beba kritično, privedeni majka i njen partner“*; *„Očuh zadržan zbog ubistva, majka zbog zanemarivanja“*; *„Majka osumnjičena za saučesništvo u ubistvu svog djeteta“*; *„Potvrđena optužnica protiv Šišića i Jovović“*; *„Jovović sposobna da prati proces“*.

VI Rezime

Informacije kojima se bavi crna hronika, zbog prirode događaja, vjerovatno su najpogodnije za senzacionalistički pristup kojim se uglavnom krši novinarski etički kodeks.

S obzirom na kompleksnost slučaja ubistva petnaestomjesečnog dječaka Pobjeda je ovaj temi, kao i svim sličnim prišla sa izuzetnom pažnjom. Slučaj je imao mnogo elemenata koji su se mogli namjerno ili slučajno zloupotrijebiti. Rukovodili smo se pravom javnosti da zna, ali poštujući integritet i dostojanstvo žrtve i pretpostavku nevinosti. Nivo informacija koje smo pružali čitaocima zavisio je od razvoja događaja, iako smo neke imali mnogo ranije, objavljivali smo ih onda kada njihovo publikovanje nije predstavljalo

kršenje profesionalnih standarda.

Izvještavanje o događajima sa smrtnim ishodom, pogotovo kada se radi o maloljetnom djetetu, iziskuje poseban senzibilitet i striktno poštovanje novinarskog kodeksa.

ANALIZA IZVJEŠTAVANJA O POKRETU “ODUPRI SE”

Milica Petričević, *Studentski radio
KRŠ*

Činilo se da ništa ne može uzdrmati crnogorske studente da počnu da promišljaju svoj položaj u društvu na način koji iskazuje nezadovoljstvo postojećim stanjem i želju za promjenom. Ipak, pokret “Odupri se - 97 000” je uspio da animira određeni broj mladih ljudi, studenata, da se zauzmu za svoja prava, čak i javno, organizovano.

Osnovana je “Studentska inicijativa”, pokret mladih koji se dao u bučno iskazivanje nezadovoljstva postojećim stanjem u društvu, a naročito na Univerzitetu Crne Gore, usmjerenim prvenstveno na rad glavnog i krovnog predstavnika crnogorskih studenata - Studentskog parlamenta Univerziteta Crne Gore. Interesovanje za aktivnosti ove mlade grupe počinju da iskazuju i ostali studenti, potajno ili otvoreno. Studentski radio KRŠ, kao prvenstveno omladinski medij, kroz svoj rad pokriva sva pitanja koja se odnose na mlade, naročito na studentsku populaciju. Sa takvom predispozicijom, naši novinari su budno pratili aktivnosti ovog najmlađeg studentskog pokreta, koji je sve zatekao na pola rečenice o studentskoj pasivnosti.

Vodeći se načelom iz Kodeksa novinara/novinarki Crne Gore

“novinar/novinarka je dužan/dužna da brani slobodu i pravo na neometano prikupljanje i saopštavanje informacija, kao i na slobodan komentar i kritiku”, novinari našeg medija dali su medijski prostor predstavnicima “Studentske inicijative”, Sari Kurgaš i Vuku Vujisiću, u dijelu Jutarnjeg programa i informativne koji je predviđen za gostovanja i detaljnije obrađivanje aktuelnih dešavanja iz najrazličitijih oblasti društvenog života. U intervjuu su se pretresala glavna pitanja koja je ovaj pokret iznosio pred Studentski parlament, zašto je Inicijativa osnovana i zašto baš tada, koji su njihovi planovi za dalje aktivnosti i slično. Imajući na umu da u ovom slučaju postoje dvije, polarizovane

strane, obratili smo pažnju da priča bude ispraćena izbalansirano i da obje strane dobiju priliku da iznesu svoje mišljenje i navode pod jednakim uslovima. Zbog toga smo u goste pozvali i predstavnika Studentskog parlamenta Univerziteta Crne Gore, Aleksandra Šipčića, studentskog ombudsmena, koji je u jednakom trajanju i pod jednako budnim i kritičkim okom našeg novinara imao priliku da upozna crnogorske studente sa relevantnim informacijama, naročito onima koje se odnose na navode članova Studentske inicijative. Time su naši novinari pravilno slijedili Smjernice za Načelo 1 Kodeksa, koje glasi:

“Dužnost je novinara/novinarke da poštuje istinu i istrajno traga za njom, imajući u vidu pravo javnosti da zna i ljudsku potrebu za pravičnošću i humanošću”, uz smjernicu broj 1.2. stav 2 tačke a) “Novinari/novinarke moraju težiti da obezbijede cjelovite izvještaje o događajima i ne smiju prećutkivati ili potiskivati suštinske informacije”,

kao i stava 1 tačke b) iste smjernice

“Pravo javnosti da zna ne može biti opravdanje za senzacionalističko izvještavanje. Stoga, novinari/novinarke ne smiju iskrivljivati informacije pretjerivanjem, neadekvatnim naglašavanjem jednog aspekta priče ili jednostanim izvještavanjem”.

Zahvaljujući dvostranom sagledavanju priče koja je bila u žiži interesovanja crnogorskih studenata, naši novinari su pokazali spremnost da prepoznaju odredbe Kodeksa i da profesionalno djelaju po njima, usljed čega je poštovan princip objektivnosti i izbalansiranosti.

Naši novinari su budno pratili događaje od javnog značaja i u periodu kada javnost još nije ni čula za “Studentsku inicijativu”, ali jeste za to da se građani okupljaju oko ideje društvenih promjena, koju je pokrenula afera “Koverat”. Naime, pojavio se snimak koji je objavio podgorički portal IN4S na kojem se vidi kako bivši gradonačelnik Podgorice Slavoljub Stijepović, sadašnji Generalni sekretar predsjedništva Crne Gore, uzima novac od Duška Kneževića, predsjednika Atlas Grupe za potrebe izborne kampanje DPS 2016. godine. Ovaj snimak je izazvao buru kako u domaćim tako i u stranim medijima i doprinio onsivanju građanskog pokreta “Odupri se – 97 000”.

U samom jeku ovih događaja, ne bi li javnosti pružili tačne, izbalansirane, ali i aktuelne vijesti, naši novinari su imali namjeru da stupe u kontakt i sa predstavnikom pokreta “Odupri se”, ali i sa predstavnikom vladajuće partije, protiv čije politike se i оформio ovaj pokret. Uspjeli su da stupe u kontakt sa PR službom pokreta “Odupri se”, te je i snimljen kratak intervju sa Denisom Mekićem u kojem govori o samom pokretu, njegovoj ulozi u društvu i cilju koji žele da postignu. Međutim, predstavnik vladajuće partije, Mihailo Anđušić, aktuelni predsjednik Savjeta mladih DPS-a Glavnog grada i član glavnog odbora DPS-a, nije odgovarao ni na zvanični mejl, niti na telefonske pozive i poruke, te je onemogućio da javnost dobije priču sagledanu iz drugog ugla, ali je i onemogućio da novinari Studentskog radija KRŠ pošalju potpuni izbalansirani izvještaj u etar. Tom politikom smo mi direktno svrastani u red antirežimskih medija, što ni u kojem slučaju nije bio naš cilj. Tek nakon ovog događaja uslijediće gore pomenuti intervju sa “Studentskom inicijativom” i sa Studentskim parlamentom Univerziteta Crne Gore.

I na tom, veoma trusnom polju izvještavanja, naši novinari su se pokazali nep-

okolebivi i dosljedni u svom zadatku, a to je pružanje tačnih, istinitih, aktuelnih i izbalansiranih izvještaja o svakom društveno značajnom pitanju, i time na pravedan i etičan način poštovali Novinarski kodeks Crne Gore.

ANALIZA IZVJEŠTAVANJA O PORODICI MIROVIĆ Jelena Gardović, *Prva TV*

Dužnost novinara je da slijede profesionalne i etičke principe sadržane u Kodeksu i da se suprotstave pritiscima da ih krše. Kodeks, koji sadrži 11 načela, istovremeno daje slobodu, ali i ograničava. Kako ih novinari u Prvoj televiziji poštuju i sprovode, prati Savjet. Naime, Prva televizija član je Medijskog savjeta za samoregulaciju (osnovan 2012.), koji je ujedno i najbrojniji - 19 štampanih, elektronskih i online medija. Drugi način samoregulacije je kroz institut ombudsmana. Taj institut u Crnoj Gori imaju Dan, Vijesti i Monitor.

U ovom slučaju osvrnuću se na kršenje prava maloljetnih osoba. Riječ je o jednom od najčešće kršenih prava i to prema *Analitičkom izvještaju o medijskom izvještavanju u oblasti krivičnog pravosuđa u Crnoj Gori*, koji je prošle godine uradio CEDEM, u saradnji sa Prvom televizijom. Pored toga, čest slučaj kršenja zabilježen je i kod pripadnika marginalizovanih i ranjivih grupa, ali i kod pretpostavke nevinosti.

Prva televizija suočila se sa upozorenjem Agencije za elektronske medije, zbog kršenja odredbi Zakona o elektronskim medijima i Pravilnika o programskim standardima u elektronskim medijima, koje se odnose na maloljetne osobe i njihova prava i privatnost. Ono je pristiglo krajem 2017. godine i to na prilog koji se bavi problemima porodice Mirović iz Bijelog Polja. Da bi sve bilo jasnije, u nastavku je tekst priloga koji je emitovan 15. novembra 2017.godine.

NAJAVA ZA PRILOG “ PORODICA MIROVIĆ ”

Apel jedne djevojčice za pomoć, objavljen na Facebook stranici Banke hrane, dotakao je mnoga srca u zemlji. Na objavljeni žiro-račun počele su da pristižu donacije, potom su uskočili mediji. Čuli su se potom, na društvenim mrežama i glasovi koji pitaju da li je baš sve istina – da dijete od 14 godina živi samo, bez struje, da nema šta da jede, dok ocu otkazuju organi i leži u bolnici, boreći se za život. Prva televizija razgovarala je sa svim

ključnim akterima – porodicom, socijalnim službama, organizacijom koja je apel objavila. Majka nije željela pred kameru. Priča, kao i sam život, nije crno – bijela, zato smo pokušali da vam je osvijetlimo iz što više uglova.

Novinarski tekst (OFF): Veselin Mirović od prije tri godine živi sa maloljetnom djecom, 14- godišnjom Anjom i 17- godišnjim Draganom. Kada se razišao sa nevjenčanom suprugom, djeca su tražila da ostanu sa njim. Veselin je već tada bio bolestan, roditelji nisu postavljali pitanja o strarateljstvu pred institucijama i niko nije procijenio šta će značiti život djece sa bolesnim roditeljem. Veselin je na osnovu nalaza socijalno-ljekarske komisije dobio dodatak za njegu i pomoć, ali je samoinicijativno, bez saglasnosti ljekara iz Crne Gore, odlučio da se liječi u Beogradu. Za to nije imao novac.

Veselin Mirović: "Ja sam krenuo da idem za Beograd bez prisutva Kliničkog centra, jer gore mi je spas Dajko Dajković. Idem sa dva cilja, da dobijem donaciju, imam pravo na nju od ljudi koji mogu da mi je ponude."

Novinarski tekst (OFF): Od kraja 2015. nizali su se apeli Mirovića da se donira novac. Cilj je, o čemu postoji i trag na portalima, bila, kako tvrdi, transplatacija srca za koju je bilo potrebno najprije 150.000, potom 200.000 eura.

Veselin Mirović: " Ja sam dobio zvanično potvrdu da imam 90% invaliditeta, ja do WC-a mogu samo da puzim, na kolica ili eventaulno na štake. Skoro dvije godine tako. "

Novinarski tekst (OFF): Paralelno sa donacijama Veselin je tražio i dobijao i pomoć institucija.

Admir Mustajbašić, DIREKTOR CENTRA ZA SOCIJALNI RAD BIJELO POLJE: "Od Centra za socijalni rad ima dodatak za tuđu njegu i pomoć i povlastice u saobraćaju, obzirom da je lice koje je lošeg zdravstvenog stanja i ima pravo na tu vrstu materijalnog davanja."

Novinarski tekst (OFF): Centar u Bijelom Polju daje mu i jednokratne pomoći. Ove godine Veselin se seli u Mojkovac i od tamošnjeg Centra dva puta dobija svote od 70 do 100 eura i, kako su nam rekli, četiri puta odobreno pravo na materijalno obezbjeđenje od 90 eura. Veselin, međutim, želi trajnu socijalnu pomoć. U Centrima za socijalni rad kažu da ne ispunjava uslove propisane zakonom, jer ima u vlasništvu 438 ari zemlje u blizini Tomaševa. Za svo to vrijeme, Anju su, navodno, Bjelopoljci viđali kako po ulici ili idući od vrata do vrata, traži pomoć, odnosno, praktično - prosi. Godinama unazad, Veselina, kako kaže, pomaže i Banka hrane na čijem čelu je Marina Medojević. Baš na njihovoj Facebook stranici objavljen je dramatični apel djevojčice koji je pokrenuo novi talas donacija.

Veselin Mirović: " Hvala Marini na pomoći koju mi pruža, ali Anja moja nije objavila pismo, nego ga je poslala Marini za pomoć, koju je Marina svakodnevno pružala ovih par godina.

Novinarica Prva TV: " Imajući u vidu da je naša ekipa Veselina Mirovića zatekla u stanu u Mojkovcu u kojem ima struje, te da je bio sposoban i voljan da sa nama razgovara, pitali smo Banku hrane da li su prethodno provjerili navode iz pisma. Odgovorili su da su, kako kažu, ljudski reagovali i pozvali pratiocice stranice Banke hrane da pomognu curici. Takođe, kažu kako su radi eventualnih zlopupotreba, sklonili objavu vrlo brzo i da misle da ona na njihovoj stranici nije bila duže od sat. "

Reagovanje NVO Banka Hrane: "Da li smo po Vama pogriješili? Pitanje - da li ste provjerili - naslućuje to. Znamo da je otac ozbiljno bolestan godinama i da žive na ivici egzistencije dugo. Je li to dovoljan razlog da se upustimo u pomaganje? Nemamo službu za provjeru ljudi (niti

bilo koju službu, svi sve radimo sami, volonterski koliko možemo) tako da se naš rad zasniva na onome što vidimo sami ili o čemu nas obavijeste savjesni građani, ne rijetko i škole u kojima djeca uče. Nismo mi specijalizirana ustanova već humani ljudi koji pomažu. Pomogli smo do sada preko 17 000 porodica, uglavnom mnogočlanih. Ko smo mi da sudimo?"

Novinarka Prva TV: "Majka djece, za sada, nije tražila starateljstvo nad njima. Ona se Centru za socijalni rad prije tri godine žalila zbog fizičkog i psihičkog nasilja supruga, ali se dalje od toga nije išlo. Ona je tom prilikom dobila savjete kako može tražiti starateljsko pravo, ali i informaciju da za sve to može dobiti besplatnu pravnu pomoć. Komšije, zdravstvene ustanove, škola, Centar za socijalni rad nijesu, za sada, prijavljivali ništa neuobičajeno kod djece. Centar za socijalni rad, takođe, do sada, nije inicirao da se djeca smjeste, eventualno u neku hraniteljsku porodicu, ukoliko roditelji ne mogu da ih izdržavaju. Da bi se to dogodilo, prethodno je potrebno da se njima oduzme roditeljsko pravo. Takođe, nije se reagovalo i na navode da je devojčica u nekom prethodnom periodu prosila. To je prethodno trebalo da prijavi policija. Ono što znamo jeste da će Klinički centar pozvati Veselina Mirovića, kako bi se vidjelo u kom je stadijumu njegova bolest i šta je potrebno za dalje liječenje. Ono što ostaje, međutim, otvoreno jeste, kako se Anji i Draganu mogu obezbijediti pristojni uslovi za odrastanje, materijalni, ali i oni koji se ne tiču materijalnog."

* Slika koja prati prilog je uglavnom Veselin Mirovic kako sjedi u svom stanu, gdje se vide lijekovi koje pije i koje je želio da snimimo. Takođe, tu su i fotografije (screenshot) članaka sa različitih portala (stare nekoliko godina) na kojima se, između ostalog, vide i fotografije djevojčice o kojoj je riječ u prilogu. Naša televizija nije snimila djevojčicu.

UPOZORENJE AGENCIJE ZA ELEKTRONSKE MEDIJE

U obrazloženju Agencija za elektronske medije navodi se da je upozorenje izdato zbog sadržaja kojim se, kako se navodi, otkriva identitet maloljetnika do 18. godine života, iznose pojedinosti iz njihovih porodičnih odnosa i privatnog života, čime se može nanijeti šteta njihovom duševnom razvoju i ugrožavanju dostojanstva.

"Otkrivanjem indentiteta i pojedinosti iz porodičnih odnosa i privatnog života maloljetnika, u okviru višestrukog emitovanja predmetnog priloga, očigledno se može nanijeti šteta njegovom duševnom razvoju i ugrožavanju dostojanstva. Jer, pored već loših životnih uslova određenih odvojenošću od jednog roditelja, bolešću drugog roditelja, očigledno ograničenim uslovima za nesmetan razvoj i djetinjstvo, emitovanjem predmetnih priloga, maloljetnici su dodatno izloženi narušavanju njihove privatnosti. Pored toga, njihovo povezivanje ili pominjanje u vezi sa prošenjem, odrastanjem u okruženju sa porodičnim nasiljem, sumnjom u zloupotrebu loše zdravstvene i ekonomske situacije roditelja, može dovesti do ugrožavanja njihovog dostojanstva jer su ovo sve u društvu prepoznate kao negativne konotacije.

Ne dovodeći u pitanje javni interes da se ukaže na opravdanost ili osnovanost učestalih apela za animiranje javnosti u svrhu obezbjeđenja pomoći socijalno ili zdravstveno ugroženim licima, kao i na ulogu ili angažovanje nadležnih institucija u rješavanju ili saniranju takvih slučajeva, posebno kad su uključeni maloljetnici, Agencija ne može opravdati otkrivanje indentiteta i pojedinosti iz porodičnih odnosa i privatnog života maloljetnika."

Nakon toga, Prva televizija je bila dužna da objavi upozorenje Agencije, što je naravno i učinjeno.

Slučaj porodice Mirović itekako je komplikovan. Sve je, kako je navedeno i u samom prilogu, krenulo od apela djevojčice koji je bio objavljen na Facebook stranici NVO "Banka hrane" i koji je bio uznemirujućeg sadržaja. U njemu se maloljetno dijete, kako je bilo navedeno, samo obratilo NVO i poručilo kako nema hranu, vodu, pa ni struju, dok ocu, koji leži u bolnici, boreći se za život, otkazuju organi. Apel se odmah proširio. Uključili su se mnogi pojedinci, a potom i online mediji.

Kako bi sve bilo jasnije i kako bih pomogla, kontaktirala sam sve službe (Centre za socijalni rad, Bijelo Polje i Mojkovac, direktora KC-a) od kojih između ostalog dobijam informacije da Veselin nije na listi za transplantaciju organa, kao i da su, nezvanično, djevojčicu vidjeli kako prosi. Potom sam došla i do Veselina Mirovića koji je bio u svom stanu i koji je istog dana pristao da govori pred kamerom. Nakon toga, telefonom sam razgovarala i sa majkom maloljetne djevojčice, koja ne živi sa njom. Ona, zbog, kako je rekla, raznih problema, nije htjela pred kameru.

Zbog svih dobijenih podataka, koji su prilično osjetljivi, priču nismo objavili odmah, već sam se tekstom, zajedno sa urednicom bavila nekoliko dana, pokušavajući da nađemo pravu mjeru, svjesni činjenice da je riječ o maloljetnoj osobi i komplikovanim i teškim uslovima života.

Polazeći od činjenice da je jedna od osnovnih uloga medija da ukazuju na probleme i devijacije, nakon pažljivog promatranja stvari i svih strana u priči, odlučili smo da je objavimo. Uz to, podsjećam, apel za pomoć Veselina Mirovića za transplantaciju objavljan je periodično, nekoliko puta u prethodnim godinama u raznim medijima. Niko nije provjeravao kako zapravo stoje stvari.

Imajući u vidu sve detalje i sumnju da je djevojčica možda zloupotrijebljena za prosjačenje, želja je bila da se problem rasvijetli, samim tim pomogne porodici, ali i ukaže nadležnim institucijama da pomognu, odnosno rade svoj posao.

Etički kodeks smo prekršili, i to član 7. i 8, što govore i odredbe Zakona o elektronskim medijima. Djevojčicu nismo željeli da snimimo, ali smo objavili njene fotografije (screenshot) i iznijeli detalje iz porodičnih odnosa, a identitet je otkrio otac.

Birajući između dvije strane, da li da kršimo kodeks ili moralna načela, prevagnulo je ovo prvo. Kao što sam na početku navela, komplikovana situacija je sama po sebi ukazivala da će nam to biti i jedina opcija.

ANALIZA IZVJEŠTAVANJA U SLUČAJU STRADANJA BRAČNOG PARA MURIĆ

Dženana Kuč, *LJE RT Rožaje*

Slučaj stradanja bračnog para Murić iz sela Besnik u opštini Rožaje, u aprilu 2019. godine izazvao je šok, nevjericu i veliko interesovanje javnosti kako u Crnoj Gori tako i u regionu i brojnim zemljama svijeta.

Naime, 8. aprila 2019. godine, na poziv mještana sela Besnik, ekipe Službe za zaštitu i spašavanje opštine Rožaje i pripadnici lokalne ispostave policije, uputili su se oko 6 časova prema porodičnoj kući Murića koja je bila zahvaćena požarom i u njoj zatekli dva ugljenisana tijela za koja se odmah pretpostavilo da su Sulejman Murić (61) i njegova nevjenčana supruga Sedina Mucović (45). Nadležne službe brzo su došle do zaključka da je požar koji je usmrtio dvije osobe podmetnut pa je policija, zbog sumnje da je polila kuću benzinom i izvršila zločin, uhapsila Safiju Klimentu (55), bivšu Sulejmanovu suprugu, koja se, odmah nakon nemilog događaja, autobusom uputila prema Podgorici.

Nakon rutinskih kontakata koje svakog jutra oko 7 časova obavljamo sa lokalnim nadležnim službama, informisali smo se o događaju. Naša ekipa krenula je odmah prema naznačenom mjestu i snimila kuću na kojoj je požar bio skoro lokalizovan. Od pripadnika Odjeljenja bezbjednosti opštine Rožaje saznali smo da su u objektu dva beživotna tijela te da se sumnja da je požar podmetnut.

I informacija, 8. april:

Obavijestili smo javnost da je u selu Besnik, nadomak Rožaja, došlo do požara na jednoj od porodičnih kuća te da, na osnovu prvih informacija nadležnih, ima stradalih.

Slučaj je, zbog načina na koji su stradale dvije osobe imao sve elemente koji su nudili senzacionalistički pristup u izvještavanju, kojeg smo se zbog „osjetljivosti“ teme odrekli kako bismo izbjegli negativne efekte koji je isti mogao uzrokovati. Iako smo znali identitet stradalih kao i identitet osobe kojoj je policija već pripremala hapšenje zbog sumnje da je počinila zločin, nismo iznosili te informacije, čekali smo zvanične potvrde nadležnih organa. Tijela bila u ugljenisanom stanju i postojala je mogućnost da vještačen-

je opovrgne početne sumnje koje su se odnosile na njihov identitet.

Kako je istinitost i tačnost osnovno načelo novinarskog Kodeksa, dužnost nam je bila, u skladu s načelom 1, prije same objave, provjeriti istinitost dobijenih informacija o tom slučaju. Poštovali smo i načela Etičkog kodeksa koja se tiču, pravovremenosti i relevantnosti izvora te koristili profesionalno časne i pravno dozvoljene metode za prikupljanje podataka (načelo 5). Pošto je preporuka Novinarskog kodeksa da se o slučajevima nasilja izvještava kontinuirano, mi smo slučaj ispratili do kraja, prepoznavši interesovanje javnosti da čuje epilog događaja.

Jedna od osoba koja je pružala pomoć ekipi koja je gasila požar uslikala je mobilnim telefonom tijela stradalih osoba. Fotografiju je poslala našim novinarima. Vođeni etkom naše profesije izbrisali smo fotografije, nismo dozvolili da posredstvom našeg medija „procure“ u javnost, bez obzira na činjenicu da takvi sadržaji donose milionske poglede na portalima.

Dakle, sa posebnom pažnjom osvrnuli smo se na pravilo kojim je novinarima zabranjeno da koriste neprimjerene, uznemiravajuće i druge sadržaje koji mogu imati štetan uticaj na čitaoce, gledaoce i slušaoce.

II informacija, 8. april:

Objavili smo izjavu Nuradina Agovića, komandira Službe za zaštitu i spašavanje u kojoj potvrđuje da su stradale dvije osobe te govori da je vatrom najjače bio obuhvaćen dnevni boravak i otkriva da su upravo u tom dijelu objekta pronašli žrtve.

Shodno policijskom saopštenju, objavili smo inicijale žrtava kao i inicijale osumnjičene. Na osnovu istog, obavijestili smo javnost da je osumnjičena bivša supruga stradalog, te da je uhapšena u Kolašinu, pod sumnjom da je u ranim jutarnjim časovima ušla kroz prozor na kupatilu porodične kuće bivšeg supruga, polila prostoriju u kojoj je par stradao benzinom, zapalila vatru i pobjegla autobusom prema Podgorici.

Napomenuli smo da će tijela stradalih biti upućena na odjeljenje sudske medicine u Podgorici radi obdukcije kao i da je u toku uviđaj.

U skladu s načelom 2, u tekstu smo navodili samo činjenice, izuzimajući sve pretpostavke i nagađanja, i stavljali iste u pravilan kontekst. Poštujući i dalje pravila koja se odnose na relevantnost izvora i dozvoljene metode prikupljanja podataka, u ovom dijelu izvještavanja pridržavali smo se i pravila koja se odnose na zaštitu identiteta žrtava kao i osobe koja je osumnjičena za zločin. Dakle, osvrnuli smo se na načelo 9 koje kaže da se mora uvažavati pretpostavka nevinosti – da je svako nevin dok se ne pokaže suprotno. Poštujući pretpostavku nevinosti nijesmo otkrili identitet osumnjičene osobe iako je on bio poznat.

U toku dana u kojem se dogodio zločin, vođeni odredbom 11 etičkog kodeksa koja se odnosi na solidarnost među novinarima u dozvoljenoj mjeri, materijal sa izjavama koji smo prikupljali na terenu slali smo paralelno „vi transverom“ kolegama iz drugih medija (RTCG, NOVA, PRVA, REGIONALNA...) kako bi zajednički zadovoljili potrebu javnosti da pravovremeno čuje tačne informacije o zločinu.

III informacija, 8. april:

Obavijestili smo javnost da je osumnjičenu rožajska policija privela Višem državno tužilaštvu u Bijelom Polju pod sumnjom da je izvršila krivično djelo teško ubistvo. Kako bi građani i grašanke čuli potvrdu ranije iznesenih informacija u našim informativnim emisijama, u program smo uključili tužioca Osnovnog državnog tužilaštva u Rožajama, Armina Selmanovića, koji je ukratko predstavio tok uviđaja.

Paralelno smo na terenu ispitivali potencijalne motive koji su doveli do stradanja bračnog para. Sa obzirom na činjenicu da su komšije sa stradalim Murićem u bliskim rodbinskim vezama izrazili smo bojazan u objektivnost njihovih iskaza. Odlučili smo da informacije o odnosu Murića i njegove bivše supruge, osumnjičene za zločin, potražimo u Osnovnom državnom tužilaštvu u Rožajama. Tužilac Armin Selmanović potvrdio nam je da je stradali prethodno bio osuđivan za nasilje u porodici o čemu smo obavijestili javnost. Ovdje je izneseni segment privatnih odnosa aktera događaja bio isključivo u službi objektivnog izvještavanja o situaciji.

U ovom dijelu našeg obraćanja javnosti ponovo smo se oslonili na pravilo koje se odnosi na relevantnost izvora podataka i zahvaljujući istom izbjegli nagađanja koja bi poremetila percepciju situacije u javnosti.

IV informacija, 9. april:

Nakon što su policija i tužilaštvo na osnovu prikupljenih dokaza utvrdili identitet žrtava i za zločin optužili bivšu suprugu stradalog, s ciljem da se javnost u potpunosti informiše o događaju koji je uznemirio građane, objavili smo imena stradalih i osumnjičene. Time smo omogućili javnosti da bude upoznata sa razvojem situacije, prateći postupke nadležnih istražnih organa.

Koristili smo informacije do kojih su došli drugi, relevantni mediji a čije nam je navode bilo lako provjeriti. Jasno smo označili zvanične i nezvanične informacije te naveli izvor informacija.

Na kraju smo ostavili komentar koji je, shodno pravilu, jasno odvojen od vijesti, a u službi je dopune informacije o događaju.

Nedugo nakon zločina istražitelji su uhapsili Safiju Klimentu (55), Sulejmanovu bivšu suprugu, zbog sumnje da je podmetnula požar u kući u kojoj je donedavno živjela. Kako nezvanično saznaje Pobjeda, ona je priznala da je podmetnula požar u kući bivšeg muža.

Klimenta je juče privedena u Više državno tužilaštvo u Bijelom Polju, gdje joj je nakon saslušanja viši državni tužilac Hasan Lukač odredio zadržavanje od 72 sata.

Lukač je potvrdio za Pobjedu da se osumnjičenoj stavlja na teret krivično djelo teško ubistvo "na štetu bivšeg supruga i njegove nevjenčane supruge, a gdje je zapriječena najmanja zatvorska kazna od deset godina ili kazna dugotrajnog zatvora.

Ispričala je da je dugo živjela u braku sa Sulejmanom sa kojim ima šestoro djece, koja su sada punoljetna. Pred tužiocem u odbrani je navela i da se razvela od supruga jer je neprestano maltretirao i da je prijavljivao policiji za nasilje u porodici. Do januara ove godine, kako je kazala Klimenta, živjela je u kući koju su zajednički gradili, ali je nakon toga otišla u

Bar da živi kod sina i snahe. Ona je tužiocu pričala i o motivu koji je naveo da počinu krivično djelo, navodeći da nije mogla da podnese da druga žena "dođe da živi na njenu muku", te i da je "odvajala od usta" da izgradi porodični dom. Osumnjičena je navela da nevjenčanu ženu njenog supruga nije poznavala, niti ikada vidjela.

Opisujući šta je uradila, ispričala je da je pješačila 10 kilometara da bi došla do kuće, te da je prethodno na benzinskoj pumpi u Rožajama kupila dva litra benzina. Kada je došla do kuće, ušla je kroz prozor od kupatila i u dnevnoj sobi prosula benzin i zapalila. Bivši muž i njegova nevjenčana supruga spavali su u susjednoj sobi.

Kazala je da žali što je epilog bio stradanje dvije osobe jer, kako je rekla, "bilo kakav da je bio, ipak je bio otac njene djece". Ponovila je da je namjeravala "samo kuću da zapali, ali da niko ne strada".

Sulejman i Safija su razvedeni od 2011. godine, ali su, sve do prije četiri mjeseca, živjeli pod istim krovom.

V Rezime:

Čitaoci izvještaja mogu lako da zaključe da vođeni načelom 4 nismo navodili rasu, vjeru, nacionalnost itd. stradalih i osumnjičene. Porodičnog statusa sa smo se dotakli samo u mjeri koja je bila u službi cjelovitog prikaza događaja. Napominjemo, fotografije žrtava nismo objavljivali dok smo fotografiju osumnjičene koristili u montaži u dijelu priče koja se odnosi na njeno hapšenje a koja je relevantna istoj.

Čitav tok našeg izvještavanja o događaju u selu Besnik bazira se na izjavama predstavnika relevantnih službi i institucija koje su bile uključene u proces njegovog rasvjetljavanja.

Naša ekipa je tokom izvještavanja imala svijest o moći medija i o mogućim posljedicama u slučaju eventualne greške ili pogrešne pretpostavke tokom objavljivanja informacija.

O događaju se izvještavalo u informativnim radijskim i televizijskim emisijama.

Ekipa RTR-a je nastavila da prati događaj iznoseći narednih dana nekoliko novih detalja uključujući i odluku Apelacionog suda o produženju pritvora a ograđujući se pritom od svakog oblika prejudiciranja sudskog postupka (načelo 9).

ANALIZA ČLANKA „DVA GEOMETRA RAZMJERAVALA GRADILIŠTE ZA DNEVNI CENTAR NA SELJANOVU“

Željko Komnenović, *Radio Tivat*

I Tekst govori o protestnom okupljanju stanara lamele na Seljanovu koji se godinama bune zbog namjere opštine Tivat da im na parceli ispred zgrade na svega četiri metra od ulaza sagradi objekat sa četiri sprata.

Stanari lamele C1 u Zagrebačkoj ulici broj 15 pobunili su se zbog namjere firme „Artek DOO“ da granice parcele na kojoj počinju radovi na izgradnji Dnevnog centra za djecu sa smetnjama u razvoju, pomjere za metar ipo ka ulazu stambenog objekta. Radnici „Arteka“ sa prslucima firme „Erlang“ počeli su demontažu barake Crvenog Krsta bez prethodno obilježenih granica urbanističke parcele. Stanari lamele zbog toga su angažovali svog geometra, pa su u jednom trenutku dva geometra, jedan koji je angažovao izvođač i drugi koga su angažovali građani utvrđivala granice. Ispred bivše barake Crvenog krsta, bio je prisutan i pravni zastupnik stanara Spasoje Ljesar kao i glavni menadžer opštine Tivat, Marko Petričević. Predstavnik stanara, Pero Ercegović je istakao da su angažovanjem geometra spriječili namjeru izvođača da pomjere linije placa ka zgradi i time ugroze uređeno dvorište i zeleni pojas oko zgrade koji je više puta nagrađivan u akciji Turistički cvijet.

„I ranije smo više puta rekli da nijesmo protiv izgradnje Dnevnog centra za djecu sa posebnim potrebama, ali smo protiv izgradnje višespratnice P+3 koja nam oduzima smisao za dalje življenje ispod nje. Mi smo ogorčeni na takvu odluku i tražimo da se izgradnja objekta obavi po revidiranom projektu koji predviđa manju spratnost maksimalne visine 6,30 metara u okviru katastarske parcele 29“, rekao je Ercegović.

On ističe da je „jedini krivac i glavni režiser“ za izgradnju četvorospratnice ispred samog ulaza u zgradu predsjednik opštine Siniša Kusovac.

„Mi ga ne doživljavamo kao našeg gradonačelnika, a mislimo da ga ni većina građana ne doživljava kao svog. Dosadašnjim radnjama je pokazao da ga ne treba doživljavati kao

svoga. Primjer je otpisani dug Porto Montenegro od 5,6 miliona eura, afera sa zemljištem, stanovima, kreditima i apartmanima", istakao je Ercegović dodajući da će se za svoja prava stanari boriti svim raspoloživim pravnim sredstvima. On je rekao da uprkos najavama iz opštine da će biti sačuvan za neku drugu namjenu, materijal sa bivše barake Crvenog krsta odnose privatna lica, te da su mu radnici na gradilištu rekli da su i prije godinu znali da će dobiti posao izgradnje Dnevnog centra.

Advokat Spasoje Ljesar kazao je da pored toga što je angažovan kao pravni zastupnik stanara, brani i građanska prava obzirom da je odrastao u stanu u obližnjoj lameli pored bivšeg Crvenog krsta. On je istakao da će ukoliko opština izgradi Centar „protivno svim osnovnim principima o izgradnji objekata“ to biti početak potpune „budvanizacije Tivta“. „Ulaz u lamelu u Zagrebačkoj 15 potpuno će pasti u sjenku a stanarima će bitno biti promijenjeni uslovi života. Postojeći zeleni pojas se uništava, a objekat po postojećim UTU zeleni pojas neće imati, kao ni parkinge. Osnovna funkcija objekta neće biti kao što je predstavljena jer ovo ne može biti dnevni boravak djece sa posebnim potrebama jer će se bukvalno iz objekta izlaziti na put“, rekao je Ljesar. On je najavio da će tražiti najbolje pravno sredstvo za zaštitu prava stanara i da bi privremena mjera zabrane izvođenja građevinskih radova bila najdjelotvornija. „Ovdje će nastati velika šteta. Svi će biti na gubitku, a djeca sa smetnjama u razvoju neće biti na dobitku“, istakao je Ljesar.

Zorica Kuzman, majka djeteta sa smetnjom u razvoju koja je prisustvovala okupljanju stanara rekla je da Centar ne može da se gradi na lokaciji ispred najprometnije ulice na Seljanovu i da je po njenoj ocjeni opština donijela sramotnu odluku. „Nijedno takvo dijete ovim ništa neće dobiti. Željela sam da to kažem i gradonačelniku ali on me nije želio primiti. Jedan sam od osnivača Udruženja roditelja djece sa smetnjama u razvoju i tvrdim da je za vježbe sa takvom djecom neophodna tišina, a ne buka. Ja ovdje svog sina neću da dovodim da ga uznemirava buka od automobila. Ovo je sramota koje u Crnoj Gori ravnoj nema“, rekla je Kuzman dodajući da je opština imala na raspolaganju mnogo bolje lokacije od ove.

Menadžer opštine Tivat, Marko Petričević rekao je novinarima da narušavanje granica urbanističke parcele na štetu stanara susjedne zgrade „nije ambicija opštine i nešto što može da se desi“. „Geometri će utvrditi tačne kote parcele i po tome će biti formirano gradilište. Nespornost je došao zbog toga jer su radnici koji demontiraju baraku sami razmjeravali. Bez obzira koji geometar mjeri, kote će biti utvrđene i po njima će se staviti ograda oko gradilišta“, rekao je Petričević. On je rekao da nije upoznat sa namjerom da se sačuva građevinski materijal koji se demontira sa barake.

II Primjena pravila „Kodeksa novinara/novinarki“ na primjeru teksta

Načelo 1- „Dužnost je novinara/novinarke da poštuje istinu i istrajno traga za njom, imajući uvijek u vidu pravo javnosti da zna i ljudsku potrebu za pravičnošću i humanošću.“

Članak je posvećen borbi stanara za pravičnim rješenjem (lokalna uprava im izgradnjom zgrade na par metara od ulaza i veće spratnosti ugrožava način života), ali i humanijim smještajem djece sa smetnjama u razvoju- „Stanari lamele C1 u Zagrebačkoj ulici broj 15 pobunili su se jutros zbog namjere firme „Artek DOO“ da granice parcele na kojoj počinju radovi na izgradnji Dnevnog centra za djecu sa smetnjama u razvoju, pom-

jere za metar ipo ka ulazu stambenog objekta“.

U članku je ispoštovano načelo 1.2 „Novinari/novinarke moraju težiti da obezbijede cjelovite izvještaje o događajima i ne smiju prećutkivati ili potiskivati suštinske informacije“ i isto načelo u odjelju B „Činjenice ne smiju biti iskrivljivane tako što će biti stavljene izvan konteksta u kome su se desile“ jer je novinar izvještavanjem sa lica mjesta i izjavama svih zainteresovanih strana uspio da u članku obezbijedi objektivnost i balansirano bez subjektivnosti. U članku su citirane izjave predsjednika Skupštine stanara Pera Ercegovića, advokata stanara Gojka Ljesara, roditelja djeteta sa smetnjama u razvoju Zorice Kuzman i predstavnika opštine Marka Petričevića.

Istovremeno, time je ispoštovano i načelo 1.3 postupanja sa izvorima „Novinari/novinarke treba da koriste onoliko izvora koliko je potrebno da bi potvrdili činjenice i pružili tačnu informaciju“. „Izvor treba da bude jasno identifikovan i da se, kada je to potrebno, navedu reference koje ga čine relevantnim za određenu priču“.

Člankom su poštovane i smjernice za načelo 5 „Za prikupljanje informacija u bilo kom obliku, novinar/novinarica koristi profesionalno časne i pravno dozvoljene metode - „I ranije smo više puta rekli da nijesmo protiv izgradnje Dnevnog centra za djecu sa posebnim potrebama, ali smo protiv izgradnje višespratnice P+3 koja nam oduzima smisao za dalje življenje ispod nje. Mi smo ogorčeni na takvu odluku i tražimo da se izgradnja objekta obavi po revidiranom projektu koji predviđa manju spratnost maksimalne visine 6,30 metara u okviru katastarske parcele 29“, rekao je Ercegović.

Kroz citiranje majke djeteta sa smetnjama u razvoju Zorice Kuzman ispoštovano je načelo 7.1 „Pravo na privatnost“ – „Odavanje određenih elemenata privatnog života neke osobe je dozvoljeno u mjeri u kojoj je to neophodno da bi se na adekvatan i precizan način izvijestilo“.

Zorica Kuzman, majka djeteta sa smetnjom u razvoju koja je prisustvovala okupljanju stanara rekla je da Centar ne može da se gradi na lokaciji ispred najprometnije ulice na Seljanovu i da je po njenoj ocjeni opština donijela sramotnu odluku. „Nijedno takvo dijete ovim ništa neće dobiti. Željela sam da to kažem i gradonačelniku ali on me nije želio primiti. Jedan sam od osnivača Udruženja roditelja djece sa smetnjama u razvoju i tvrdim da je za vježbe sa takvom djecom neophodna tišina, a ne buka. Ja ovdje svog sina neću da dovodim da ga uznemirava buka od automobila. Ovo je sramota koje u Crnoj Gori ravnoj nema“, rekla je Kuzman dodajući da je opština imala na raspolaganju mnogo bolje lokacije od ove.

III Zaključak

Objektivno i balansirano novinarsko izvještavanje genetski je vezano za novinarsku etiku. Istinska profesionalnost se iznad svega generiše iz etike. Bez toga je i ovaj Kodeks novinara/novinarke i bilo koji drugi slični dokument samo formalizam. U današnjem novinarskom esnafu u Crnoj Gori, malo je toga preostalo da osnovnih postulata profesije. Najviše je stradala objektivnost i prenošenje „druge strane“, što dovodi do unaprijed programiranog, tendencioznog pisanja i „angažovanog novinarstva“. Ukoliko ovaj skromni doprinos može poslužiti za usvajanje smjernica koje bi nama profesionalnim novinarima u Crnoj Gori pomogle da se iz današnjeg političko-ideološkog lavirinta vratimo samom izvoru, autoru bi činilo neizmjernu satisfakciju.

ANALIZA IZVJEŠTAVANJA PORTALA ANALIKA O UPOREDNIM CIJENAMA GORIVA

Siniša Goranović, *Portal Analitika*

Kretanje cijene goriva je jedna od najbitnih i za čitaoce najinteresantnijih ekonomskih tema, kojom se bavim u kontinuitetu skoro deceniju i po.

Po pravilu i bez obzira na obrazloženje, potrošači blagonaklono gledaju na svako pojeftinjenje naftnih derivata, dok se svako poskupljenje dočekuje "na nož". Uzgred budi rečeno, značajno poskupljenje goriva praktično je izazvalo velike proteste u Francuskoj i pojavu tzv. žutih prsluka.

Protesti su bili jako nasilni, a okončali su se tako što je francuska Vlada prihvatila dio zahtjeva "žutih prsluka" i predložila ekonomske mjere koje idu na ruke siromašnim slojevima društva.

Prilikom izvještavanja o ovim temama, najvažnije je ponuditi čitaocima preciznu i tačnu informaciju jer su tekstovi o ovim temama puni senzacionalizma i netačnih podataka.

Dužnost novinara je da slijede profesionalne i etičke principe sadržane u Kodeksu i da se suprotstave pritiscima da ih krše. Kodeks, koji sadrži 11 načela, istovremeno daje slobodu, ali i ograničava.

Najvažnija stvar je ponuditi čitaocu TAČNU informaciju o cijenama goriva i poređenje sa zemljama regiona.

I Početna informacija

U tekstu objavljenom na Portalu Analitika pod naslovom Reagovati dok ne bude kasno objavljenom 19.10. 2018 godine (link <https://portalanalitika.me/clanak/315337/reagovati-dok-ne-bude-kasno> bavio sam se poskupljenjem svih vrsta goriva, nakon kojeg je, kako je uoči pisanja teksta saopšteno na pres konferenciji Socijaldemokratske partije, praktično izjednačena nabavna cijena litra goriva sa akcizom, odnosno obaveznim prihodom koji ubira država (litar goriva 59 centi, akciza 57 centi).

Kad se tome doda PDV od 25 centi, cijena litra goriva se opasno približila rekordnoj od 1,5 euro.

Ministarstvo ekonomije svake dvije sedmice usklađuje maloprodajne cijene goriva u skladu sa kretanjem cijena nafte na međunarodnom tržištu i eventualnih promjena u valutnom odnosu eura i američkog dolara.

Analitika kaže: U ovom konkretnom slučaju, poskupljenje goriva je bilo izazvano povećanjem akcize, jer ni na berzama u Njujorku i Londonu, ni na valutnom tržištu nije bilo poremećaja pa je stvar potpuno jasna, što je i navedeno u tekstu.

II Niske berzanske cijene

Summa summarum, berzanska cijena nafte bila je relativno niska još od ubistva saudijskog novinara, kolumniste Vašington posta Džamala Kašogija.

Iako se, prema izvještajima svjetskim medija, radi o politički motivisanom ubistvu kritičara tamošnjeg režima i saudijske kraljevske porodice, SAD i predsjednik Donald Tramp nijesu uveli sankcije toj državi, kako je neposredno nakon ubistva bilo najavljeno.

Saudijska Arabija je potom značajno povećala proizvodnju nafte iz sopstvenih izvora, što je doprinijelo globalnom pojeftinjenju "crnog zlata".

Takođe, niska cijena nafte se faktički koristi i kao instrument u "tihom" ratu SAD i Rusije, kojoj su uvedene sankcije nakon aneksije ukrajinskog poluostrva Krim.

III Tri sagovornika u tekstu

U tekstu "Reagovati dok ne bude kasno" se, osim portparola SDP-a Mirka Stanića, kao sagovornici pojavljuju relevantni ekonomski analitičari Siniša Lekić i Vasilije Kostić, koji opravdano ukazuju da bi poskupljenje goriva moglo izazvati povećanje cijena robe i proizvoda široke potrošnje.

Inicijativa SDP-a, kojom se izmjenama zakonske regulative traži smanjenje akciza na gorivo, nije ni uvrštena na dnevni red Skupštine.

Smatram da je neophodno naglasiti da svaki tekst na temu cijene goriva treba da sadrži i tabelu sa poređenjem cijena naftnih derivata u regionu (bivše jugoslovenske republike).

Analitika citira analitičara Lekića: "Znamo da se punjenje budžeta najlakše postiže putem akciza. Sad su smanjene akcize na cigarete i trebalo bi, po završetku turističke sezone tokom koje je potrošnja goriva najveća, sniziti i akcize na gorivo. Kad pogledamo cijenu goriva u Makedoniji dolazimo do iznenađujućih podataka. Iako imamo istog snabdijevača (Helenik petroleum- prim.aut), tamo je gorivo mnogo jeftinije nego kod nas jer su akcize značajno manje, što govori da cijene sirove nafte i vrijednosti dolara u odnosu na euro nisu toliko porasle da bi došlo do drastičnih poskupljenja. Interesantno je da je turistička sezona uspješno završena i rast BDP-a pokazuje dobre rezultate, a postoji manjak novca u državnoj kasi. Uzroke treba tražiti u nedovoljnoj naplati poreskih dugova, sivoj ekonomiji i nepredviđenim troškovima za auto-put, tačnije za petlju Smokovac"

IV Kako se koriste izvori

Koristan savjet za one koji počinju da se bave ovom temom je da ne prepisuju regionalne cijene goriva sa sajtova Auto moto saveza Srbije, Hrvatske, BiH itd. jer su podaci na tim sajtovima najčešće netačni, nepotpuni ili "bajati".

Precizne podatke vezano za cijene goriva mogu se naći na zvaničnim web stranicama regionalnih distributera (Ina, Petrol, Makpetrol...) a potom cifre iz cjenovnika treba prevesti u eure po aktuelnim kursnim listama.

V Luksuz ili ne

Iako ima mišljenja da je gorivo u prvoj polovini 21. vijeka luksuz, treba reći da je Crna Gora dugo vremena bila u "zlatnoj sredini" što se tiče poređenja cijene naftnih derivata sa državama regiona.

Analitika kaže: U zadnjih par godina, međutim, cijene goriva u Crnoj Gori su se skoro izjednačile sa cijenama goriva u Hrvatskoj, tako da je od zemalja u okruženju gorivo skuplje samo u Sloveniji.

Hrvatski i slovenački potrošači imaju i (u prosjeku) značajno veće zarade od crnogorskih potrošača, tako da je sa aspekta kupovne moći gorivo ustvari najskuplje za crnogorske građane.

Ako se ovaj trend nastavi, o gorivu će se ne samo moći govoriti kao o luksuznoj robi, već će se moguće vratiti scene iz daleke prošlosti kad je cvjetao šverc naftnim derivatima...

A tada će biti svejedno kolika je akciza na gorivo, jer će država u velikoj mjeri ostati bez onoga što je do juče bio stabilan izvor prihoda za budžet.

Lead teksta koji bi se mogao nazvati zaključkom teksta je: Male države, koje su prepoznate kao turističke destinacije, uglavnom vode akciznu politiku na način što je cijena goriva visoka dok traje turistička sezona, dok se van sezone "izlazi u susret" domicilnom stanovništvu snižavanjem akciza.

VI Rezime

Prilikom izvještavanja o ovim temama, najvažnije je ponuditi čitaocima preciznu i tačnu informaciju jer su tekstovi o ovim temama puni senzacionalizma i netačnih podataka.

Koristan savjet za one koji počinju da se bave ovom temom je da ne prepisuju regionalne cijene goriva sa sajtova Auto moto saveza Srbije, Hrvatske, BiH itd. jer su podaci na tim sajtovima najčešće netačni, nepotpuni ili "bajati".

Precizne podatke vezano za cijene goriva dobićete ako uđete na zvanične web stranice regionalnih distributera (Ina, Petrol, Makpetrol...) a potom cifre iz cjenovnika prevedete u eure po aktuelnim kursnim listama.

ANALIZA ČLANKA “ZA PET GODINA U ZATVORU ZAVRŠILO 35 MALOLJETNIKA”

Milan Sekulović, *Dnevne novine Dan*

Jedno od osnovnih načela Kodeksa novinara Crne gore je da novinar mora biti kritički posmatrač nosilaca društvene, političke i ekonomske moći kada izvještava o njima u interesu javnosti. Ipak, osim nosilaca društvene, političke i ekonomske, novinar mora kritički promatrati i svijet oko sebe, ukazivati na anomalije koje su prisutne, te na taj način uticati na ispravljanje grešaka u sistemu i biti činilac koji će stvari pokretati u bolje smjeru, odnosno u javnom interesu.

Jedan od najbitnijih segremanata društva, a ja ću sebi dati slobodu da kažem najbitniji sloj društva su djeca. Uspijemo li kao društvo dobro vaspitati djecu i dati im prave uzore, možemo računati da ćemo u budućnosti biti sigurno i stabilno društvo, te da će ko imati da stvara bolju državu od one u kojoj živimo sada.

Zbog toga je posebna odgovornost pisanje o djeci, pogotovo ako se radi o teme- ma koje su osjetljive i otvaraju široke mogućnosti za senzacionalizam. Ipak, bolji pristup bavljenja djecom u medijima je možda rad na pojavam, odnosno pisanje o njima, a ne bavljenje konkretnim pojedincima. Teme kojima se obrađuje maloljetnička delikvencija su idealan prostor za senzacionalizam, jer nažalost pravilo „loša vijest, je dobra vijest“ posebno dolazi do izražaja kada se napiše tekst o maloljetniku koji je prekršio Krivični zakonik i to na brutalan način. Takvih slučajeva je nažalost bilo, zbog čega sam kao novi- nar u maju 2019.godine radio temu o maloljetničkoj delikvenciji.

Tema je bila podložna senzacionalizmu, jer je bilo dovoljno prelistati arhivu i naći neke drastične slučajeve u poslednjih pet godina koji su se desili i imao bih tekst sa „bombastičnim“ naslovom, dok bi sadržaj obilovao eksplicitnim detaljima.

Ipak u skladu sa članom 8 Kodeksa novinara, koji propisuje da je „*novinar/ novinarka dužan/dužna da štiti integritet maloljetnih osoba, kao i pripadnika marginal- izovanih i ranjivih grupa*“, odlučio sam se za analitički pristup temi koja će dati prikaz stan- ja kada govorimo o maloljetničkoj delikvenciji. U tekstu nije pomenut ni jedan drastičan slučaj maloljetničke delikvencije, ali je dat pregled situacije.

Tekst je imao i neutralan, statistički naslov: „Za pet godina u zatvoru završilo 35

maloljetnika". U tekstu su date izjave iz relevantnih institucija, Ministarstva unutrašnjih poslova, Centra „Ljubović“, Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija i komentar psihologa na temu maloljetničke delikvencije.

U skladu sa pravilom 1 kodeksa novinara koji ističe da je: „*Dužnost novinara/ novinarkе da poštuje istinu i istrajno traga za njom, imajući uvijek u vidu pravo javnosti da zna i ljudsku potrebu za pravičnošću i humanošću*“, za potrebe teme dati su apsolutno provjereni i zvanični podaci o stanju u Crnoj Gori kada govorimo o maloljetnim počiniocima krivičnih djela.

Izvod iz teksta:

„Evidencija Uprave policije pokazuje da je sve više lica ispod 18 godina koja se usuđuju da počine neko od krivičnih djela. Prema podacima Vrhovnog državnog tužilaštva, u poslednjih pet godina je na zatvorsku kaznu osuđeno 35 maloljetnika, pri čemu najviše po deset 2014. i 2018. godine“.

Tekstom se dalje elaborira navod da podaci Uprave policije pokazuju da sve više lica mlađih od 18 godina izvršava neko krivično djelo:

„Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova, maloljetnici su u 2016. činili svega osam odsto ukupnog broja prijavljenih lica, ali statistika za 2018. pokazuje da je smanjen broj krivičnih djela čiji su počinioci djeca, ali da raste broj izvršilaca.

– Registrovana su 472 krivična djela koja su učinjena od 367 maloljetnih lica, ili 15,8 odsto više maloljetnika u odnosu na 2017. godinu. Maloljetnici u 2018. čine devet odsto ukupnog broja prijavljenih lica, što predstavlja smanjenje u odnosu na 2017. kada su činili 13,5 – navode iz MUP-a. Kako kažu u MUP-u, maloljetnici su učinili krivičnih djela protiv imovine, života i tijela, javnog reda i mira, bezbjednosti javnog saobraćaja, sloboda i prava čovjeka, zdravlja ljudi (u vezi sa drogom), braka i porodice, a zabilježeni su i slučajevi protiv polnih sloboda“.

U skladu sa članom 2 Kodeksa novinara, koji propisuje da su za „*novinara/ novinarku činjenice neprikosnovene, a njegova/njena obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemogućuje njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu*“, podacima iz Ministarstva unutrašnjih poslova, odnosno Uprave policije daje se pregled činjeničnog stanja. Tekst se ne bavi nikakvim glasinama, nema komentarisanja, već samo ono što je činjenično stanje koje nadležni organi zatiču na terenu.

Činjenice se dalje daju kroz izjave iz drugih nadležnih institucija, koje su provjerljive i apsolutno kredibilne. Takva izjava je iz Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija.

„U Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija (ZIKS) navode da se kod njih na kraju prošle godine nalazilo osam maloljetnika koji su izdržavali zatvorsku kaznu. Napominju da su dva lica, kojima je izrečena kazna maloljetničkog zatvora, izmještena iz Odjeljenja za maloljetnike zbog činjenice da su navršili 23 godine života“.

Tekstom se ukazuje i na propust u sistemu, te jasno naznačava koji podatak nijesmo uspjeli da dobijemo.

„Na pitanje koliko je maloljetnika, koji su kroz ZIKS prošli u poslednjih pet godina, bilo i na resocijalizaciji u JU Centra „Ljubović“, u ZIKS-u kažu da raspolažu samo svježim podacima“.

Ovim podatkom se ukazuje da se ne vodi adekvatno praćenje lica koja zbog prekršaja i krivičnih djela bivaju smještena u „Ljubović“, te da ne postoji sistem kontrole uspješnosti resocijalizacije.

Da je stanje takvo i da nam daje za pravo da konstatujemo tu činjenicu je i podatak koji je citiran u tekstu.

„Četiri zatvorenika, koji se trenutno nalaze u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, upućeni na vaspitnu mjeru u ustanovi zavodskog tipa, u trajanju od šest mjeseci do tri godine, prošli su kroz program resocijalizacije JU Centra „Ljubović“ – navode u ZIKS-u, dodajući da ne raspolažu podacima koliko je odraslih zatvorenika, koji su se nalazili u Zavodu u posljednjih pet godina, boravilo u JU Centar „Ljubović“.

Ovim citatom se potvrđuje i opravdava novinarsko ukazivanje na propust u sistemu jer je evidentno da u zatvoru za maloljetnike imamo djecu koja su već prošla kroz sistem resocijalizacije, koji očigledno nije bio u potpunosti uspješan jer je maloljetnik koji je bio u vaspitnoj ustanovi za djecu u sukobu sa zakonom na kraju ipak i završio u pravom zatvoru.

Na kraju, umjesto bilo kakvog novinarskog zaključka ili stava, jer je to nedozvoljeno u izvještavanju daje se komentar stručnog lica, psihologa koji radi sa djecom. Psiholog je dao izjavu telefonskim putem, uz prethodnu dozvolu snimanja razgovora i ta izjava je prenešena u novinski tekst.

„Psiholog Radmila Stupar Đurišić kaže da su najčešći uzroci maloljetničke delikvencije kompleksni i disfunkcionalni porodični odnosi u kojima dijete raste, kao i nepovoljna ekonomska situacija. Ona navodi da ukoliko dijete ne bude primijećeno na vrijeme, odnosno na samom početku kada počne sa prvim kršenjima uspostavljenih normi i zakona, ono kasnije ima veću šansu da se upusti u veće kriminalne aktivnosti.

Roditelji, koji prvi primjećuju svaku stvar kod djeteta, treba da reaguju na prve znakove, a to su nezainteresovanost za učenje, korišćenje nepristojnih izraza, agresivnost... Ipak, u cijeloj priči veliku ulogu ima i društvo, koje mora biti pažljivo prema djetetu da bi se ono izvelo na pravi put. Vjerujem da svi pažljivim i profesionalnim postupanjem prema maloljetnom počiniocu prvog krivičnog djela, možemo spriječiti njegovo ponavljanje – smatra Stupar Đurišić“

BAVIMO SE ETIKOM I LAŽNIM VIJESTIMA

Ivana Jabučanin, *RT Cetinje*

Osvrnuti se na pitanje etike u medijima i, prije svega, poštovanja Kodeksa novinara Crne Gore, jako je teško, a da se pritom ispoštuje ono glavno, nepisano pravilo, a to je ostati kolegijalan bez obzira na sve. Svjedoci smo da je trenutno stanje na medijskoj sceni prilično alarmantno i, po mom mišljenju, najlošije u posljednjih dvadesetak godina koliko se bavim novinarstvom. Razloga za to je mnogo, za neke su krivi uslovi u kojima radimo, a za neke i mi sami. Zato na samom početku želim istaći da smatram da se za poboljšanje ne možemo izboriti ukoliko ne kritikujemo ono što nije dobro i ukoliko ne ukažemo na greške, kako sopstvene, tako i one na koje nailazimo u moru informacija koje nam se svakodnevno "serviraju".

Kako se, sticajem okolnosti, posljednih šest godina, između ostalog, bavim i izvještavanjem u rubrici "Crna hronika", sa posebnom pažnjom pratim ovu oblast i upravo tu svakodnevno možemo pronaći kršenje niza načela novinarskog kodeksa. Nepisano pravilo kolegijalnosti koje sam navela na početku ću ispoštovati pa neću navoditi pojedinačne medije, već se osvrnuti na neke situacije koje smatram nedopustivim u našoj profesiji.

U samom vrhu su fotografije sa mjesta saobraćajnih nezgoda i ubistava, veoma često propraćene naslovom "Pogledajte ekskluzivne fotografije sa lica mjesta", nakon čega slijedi serijal krvi na ulici, te, nerijetko, prekrivenog leša, fotografisanog iz blizine. Ovakve fotografije često prate i tekstovi neprimjerenog sadržaja, kada se, očigledno, niko ne zapita kako se osjeća porodica žrtve, posebno njena djeca, ukoliko ih ima, jer ti tekstovi ostaju na internetu i ako ne u tom trenutku, oni će ih sigurno čitati u nekom doglednom vremenu. Kada je ovo u pitanju, jedan od najupečatljivijih skorijih primjera jeste objavljivanje čitulje koju su ocu napisali sinovi, samo dan nakon njegovog ubistva i propratni tekst u kom novinar zaključuje da je na pomolu osveta. Ipak, složićemo se, naš posao je da izvijestimo, pa i o tragedijama, sa što manje detalja koji prosječnom čitaocu nisu neophodni, a nikako da najavljujemo eventualne nove obračune niti da se bavimo analizom istih.

Čini mi se da novinari, posebno u ovoj rubrici, veoma često zaboravljaju svoju ulogu, pa umjesto izvjestilaca, postaju istražitelji, forenzičari, pa i psihoanalitičari. Jedno od osnovnih pravila koje sam naučila kao novinar početnik, i kojeg se i danas držim, je da je naš posao da informišemo javnost koja će, ukoliko je naš izvještaj urađen u skladu sa pravilima i standardima, sama izvesti zaključak koji, ni u kom slučaju, mi ne smijemo da namećemo.

U nastavku se želim osvrnuti na konkretne primjere poštovanja etičkih standarda, iz mog ugla i kroz lični rad, sa posebnim osvrtom na greške koje sam i sama napravila, iako sam se trudila da ispoštujem sve gore navedeno. Na svoje greške ukazujem jer smatram da nešto možemo promijeniti isključivo ako krenemo od sebe.

Početak decembra 2018. godine javnost je uzdrmao slučaj sedmogodišnjeg dječaka kojeg je majka izbola nožem na Rijeci Crnojevića. Slučaj sam pratila od samog početka, kroz serijal tekstova, u kojima akcenat nije bio na detaljima pokušaja ubistva djeteta, poput krvi na zidovima i ostalim monstruoznim prizorima, već sam pokušala da dokučim okolnosti pod kojima je došlo do tragedije i načine na koje je ona mogla biti spriječena, prije svega pravovremenom reakcijom nadležnih institucija. U ovom slučaju, govorimo o načelima Kodeksa novinara Crne Gore, koji podrazumijevaju zaštitu integriteta maloljetnih osoba, pravo na privatnost, stavljanje činjenica u pravilan kontekst, ali i pretpostavku nevinosti.

Najveći izazov sa kojim sam se suočila prilikom rada je činjenica da je riječ o maloljetnom djetetu, za čiji pokušaj ubistva se sumnjiči majka, što je za mene, ne samo kao novinara, nego i kao čovjeka, predstavljalo dodatnu težinu. Sa jedne strane, kao novinar, sam imala obavezu da izvjestim javnost, ne samo o nasilju, već i o okolnostima koje su mu prethodile, a koje su se možda mogle spriječiti, dok je sa druge strane postojala moralna obaveza da maksimalno zaštitim maloljetno dijete, koje se zbog same situacije, već nalazilo u izuzetno teškom psihičkom stanju. Sudeći po, kako zvaničnim, tako i nezvaničnim informacijama u tom trenutku, nametao se zaključak da se nasilje nad dječakom moglo spriječiti pravovremenom reakcijom institucija, pa sam se fokusirala upravo na te okolnosti, trudeći se da što manje javnosti izlažem porodičnu situaciju i okolnosti u kojima je dijete živjelo. Dilemu sam razriješila upravo tako što sam odlučila da podatke koje imam (iz više izvora), o dječaku, njegovoj majci i porodičnoj situaciji koja je prethodila nasilju, upotrijebim u najmanjoj mogućoj mjeri, kako bih zaštitila prvenstveno njega, a onda i majku, jer "svako je nevin dok se ne dokaže suprotno". Prilikom izvještavanja poštovala sam pravo na privatnost, zaštitu integriteta maloljetne osobe, pretpostavku nevinosti, stavljanje činjenica u pravilan kontekst, te zaštitu povjerljivog izvora informacija.

Prvi tekst objavila sam par sati nakon tragedije, četvrtog decembra, a u njemu navela samo osnovne informacije, da je dječak primljen u Klinički centar Crne Gore, sa više ubodnih rana od noža, operisan i stabilnih parametara, te da se za pokušaj ubistva sumnjiči njegova majka. U nastavku je link tog teksta.

<http://www.cetinjiskilist.com/index.php/hronika/item/3648-sedmogodisnji-djecak-iz-boden-nozem-majka-uhapsena>

Narednog dana, svi smo imali detaljnije informacije o ovoj tragediji, i već tada su

se u pojedinim medijima pojavili detalji poput "krvi na zidovima", nagađanja koliko puta je majka izbola dijete, pa i vrlo neprimjerene rečenice, poput "vrisaka koji su se čuli iz kuće" i sličnog. Ja sam u tom drugom tekstu podsjetila na činjenicu da je dječak izboden nožem, te da je majka uhapšena i odmah kontaktirala Centar za socijalni rad Prijestonice Cetinje, te cetinjsko Odjeljenje bezbjednosti, tragom informacije da ovo nije prvi pokušaj nasilja majke nad pomenutim djetetom.

<http://www.cetinjskilist.com/index.php/hronika/item/3650-djecak-kojeg-je-majka-pokus-ala-da-ubije-van-zivotne-opasnosti-nasilje-nije-prijavljivo-nadleznima>

Taj tekst prenijeli su gotovo svi mediji, koji su se do tada fokusirali na porodične okolnosti, mjesto stanovanja majke i djeteta, poslove koje je ona obavljala, te posebno krvave prizore sa mjesta nesreće, a koje su pratili naslovi "Majka monstrum", "Sina sam zatekla u lokvi krvi" i slično. Takođe, ono što je nedopustivo, kada je riječ o poštovanju etičkih standarda, je objavljivanje punog imena i prezimena majke, te fotografija sa njenog hapšenja, zbog pretpostavke nevinosti, ali i zaštite dječaka čiji je identitet na taj način otkriven do detalja. Greška koju sam sama napravila je u dijelu naslova, "Dječak kojeg je majka pokušala da ubije....", gdje sam izostavila riječ "osumnjičena", ali sam je koristila u nastavku teksta što, naravno, ne ublažava činjenicu da sam i sama pogriješila kada to nisam navela u naslovu.

Kako sam već navela, prateći ovaj slučaj fokusirala sam se na činjenice koje sam saznala, uglavnom od strane nezvaničnih izvora, da je nasilje majke nad djetetom postojalo i ranije, te da je čak i prijavljivano. Zato sam se u naredna dva teksta bavila upravo tim činjenicama.

<http://www.cetinjskilist.com/index.php/hronika/item/3664-sedmogodisnji-djecak-se-oporavlja-majci-odreden-pritvor-mjestani-tvrde-da-se-za-nasilje-znalo>

<http://www.cetinjskilist.com/index.php/hronika/item/3674-tuzilastvo-eventualna-odgovornost-institucija-u-slucaju-pokusaja-ubistva-djecaka-utvrdivace-se-tokom-postupka>

U prvom tekstu sam možda i sama mogla izbjeći navođenje podataka gdje su majka i sin živjeli ranije, međutim u tom trenutku to mi je bila jedina kopča sa Centrom za socijalni rad Bar, jer su mi izvori rekli da je upravo njima nasilje svojevremeno prijavljivo. Potom sam provjerila informaciju da je nasilje prijavljeno od strane direktorke škole, koja se kasnije ispostavila kao tačna, čak je dovela i do neformalne istrage u cetinjskom Centru za socijalni rad oko toga kojem je službeniku prijavljeno i zbog čega nije reagovao. Dalje sam kontaktirala i cetinjsko Odjeljenje bezbjednosti, kancelariju Ombudsmana, te Više državno tužilaštvo, ali i SOS Nikšić, jednu od organizacija koja se bavi pomoći žrtvama nasilja, posebno kada su u pitanju djeca.

Posljednji tekst objavila sam nakon otpuštanja dječaka iz bolnice i saslušanja majke pred sudijom Višeg suda.

<http://www.cetinjskilist.com/index.php/hronika/item/3768-sedmogodisnjak-sa-rijeke-crnojevica-otpusten-iz-bolnice-postupak-protiv-majke-u-toku>

Želim da dodam da bi izvještavanje u skladu sa standardima bilo praćenje postupka do samog kraja, odnosno, kako je prošlog mjeseca potvrđena optužnica protiv majke, namjeravam da izvijestim javnost nakon donošenja presude, jer smatram da iznošenje detalja sa suđenja i tokom postupka, nije potrebno, niti je neophodno da javnost zna detalje koje osumnjičena ispriča pred sudijom i tužiocem, jer upravo njima narušava se integritet njenog maloljetnog sina.

Posebno želim da istaknem da je dječakov život upravo zahvaljujući medijima ogoljen do najsitnijih detalja, na prilično monstruozan način, stavljanjem akcenta na broj uboda nožem, njegove krike o kojima su pojedini novinari razgovarali sa komšijama, te da smatram da su autori tekstova morali razmišljati o tome da sve o čemu pišemo ostaje zabilježeno na internetu, da će na neki način proganjati dječaka i njegovu porodicu i nakon tragedije. Pretragom na internetu možete naići na stravične naslove, poput "Drama na Rijeci Crnojevića", "Majka monstrum", "Sedam puta izbola dijete", "Našla sam dijete u lokvi krvi" i tako dalje. Činjenica je da u tim naslovima prednjače mediji iz Srbije, poput Kurira, međutim svi se pozivaju na informacije iz crnogorskih medija, tako da bi se ovo moglo izbjeći da upravo mi u izvještajima nismo navodili krvave i monstruozne detalje, koji nikako nisu od javnog interesa. U ovom slučaju od javnog interesa bilo je jedino razotkriti djelovanje institucija i sigurna sam da smo svi zajedno reagovali na pravi način to bi dovelo do zvaničnog preispitivanja rada, prvenstveno centara za socijalni rad, ali i samih mještana koji su se oglasili nakon tragedije, a jedna od naših glavnih uloga je upravo da utičemo na javnost da o nasilju ne čuti već da reaguje prije nego se ono desi. Ovakvim izvještavanjem nismo doveli do konkretnih pomaka, jer je, nažalost, fokus bio na detaljima tragedije, čiji je jedini cilj bio podizanje čitanosti medija.

Činjenica je, što sam navela na samom početku, da su za lošu situaciju u medijima krivi i uslovi u kojima radimo, često uređivačka politika i nedovoljna plaćenost novinara. Međutim, smatram da to nije opravdanje jer, kako uopšte u životu, tako i u poslu, treba da se držimo moralne obaveze koju svako od nas posjeduje kao čovjek, a to su osnovni principi ljudskosti i empatije. Nažalost, sve je manje pokazujemo, pod okriljem toga da radimo u lošim uslovima, da nas nedovoljno plaćaju, da "svi pratimo sve", da nema specijalizovanih novinara i slično. Međutim, ovakvim načinom razmišljanja ostavljamo utisak lešinara, a ne novinara, jer kao da se radujemo svakoj novoj tragediji koja će nam podići rejting među čitalačkom i gledalačkom publikom. To nisu dobre osnove za bavljenje ovim poslom i ako svi zajedno ne uradimo nešto tim povodom, novinarska profesija će se srozati na još niži nivo od onog na kojem je sada. Samim tim srozaćemo i sebe jer mi smo dio nje.

Na samom kraju, želim da naglasim da smatram da je i ovaj projekat jedan od jako dobrih načina da postignemo promjenu, ali jedino ako ga doživimo tako da objelodanimo svoje greške i prihvatimo ih, a onda pokušamo da ih promijenimo. Kritika je mnogo značajnija od pohvale i mišljenja sam da treba kritikovati ako je to za opšte dobro, da treba ukazati na greške, kako tuđe, tako i sopstvene i, što je najvažnije, ostaviti po strani čuvenu novinarsku sujetu koja veoma često ne dozvoljava ukazivanje na ono što ne valja, pa čak i raditi na preduzimanju radikalnijih mjera, poput kažnjavanja novinara i medija, posebno za kardinalne greške u kršenju novinarskih i etičkih standarda, koje su itekako prisutne.

AB REVOLUCIJA I ZNAK PITANJA

Dejan Miličić, *RT Pljevlja*

Zapade me u pripravičkom stažu (1988) da za Pljevljske novine pišem o “događanjima naroda na lokalnom nivou”. Starije kolege su vješto izbjegle glavni događaj, i zamjenik glavnog i odgovornog urednika hladno mi je saopštio da se od mene, je li, očekuje profesionalan odnos prema sudbonosnim događanjima, da je redakcija već posle mog prvog priloga znala da sam ja novinar za velike teme itd, isl. U prevodu: cijelog jesenjeg dana ću da dreždim na kiši, da bilježim ko je i šta rekao protiv dojučerašnjih političkih lokalnih idola, kako su se branili ovi što im je unaprijed presuđeno, bez obzira što su to naši dojučerašnji prijatelji...

Antibirokratska revolucija upravo se razmahivala jugoslovenskim prostorima, sa posebno prigodnim marketinškim AB nazivom; nazivom koji će koju godinu kasnije “doći do DŽ”. Kroz godinu-dvije kratko i jasno to će sintetizovati Stipe Mesić, predsjednik Predsjedništva SFRJ: “Zadatak je izvršen – Jugoslavija više ne postoji!”. Tada, naravno ništa nisam znao o globalnom odnosu snaga – nisam znao da je Sovjetski savez slab; da će se dvije Njemačke ujediniti već naredne 1989. Godine.

Posebnu težinu mom novinarskom zadatku davalo je ovo “lokalno”: mali grad, svako se sa svakim poznaje, bez tadašnjih aktera priče, političkog rukovodstva – teško da se išta u malom gradu moglo desiti – vjerovatno ni moje zaposlenje. Da stvar bude gora – među optuženim AB “prestupnicima” nalazi se i direktor koji me je primio koji mjesec ranije, a nakon toga “prešao u politiku”... Šta ću i kako ću, crni ja pripravnik; na gradskom trgu rulja čeka skidanje glava... a kako kaže drugo novinarsko načelo “*činjenice su neprikosnovene i novinar je obavezan da ih stavlja u pravilan kontekst...*”

A “pravilan kontekst” jeste gradski trg i improvizovana bina gdje se dostojanstveno drže čelnici pljevaljske politike. Odozdo im zvižde šumari, rudari, medicinari... a bilo je tu i polusvijeta, koji se okuražio u sopstvenoj ništavnosti...

Da stvar bude još komplikovanija – sutra putujem u Sovjetski Savez sa društvom sa Fakulteta, a miting se odužio do same novembarske večeri. Nižu se optužbe na račun

“odnarođenog rukovodstva”, pripisuje im se mlada jagnjetina i reprezentacija, otuđenje od baze...sve gore od goreg...Sa današnjeg stanovišta ovi fini ljudi mogli su da budu sveci sa oreolima bezgrešnosti. No, procesi “dešavanja naroda” krenuli su neizostavno – i ono što se dešava u Republici – logično, treba da se desi i po dubini, u svakoj crnogorskoj provinciji. Znači dašava se u Pljevljima, a sve će pedantno zabilježiti Pljevaljske novine, glasilo Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije. Baš tako.

Spasa im, dakle, nema - uskoro će se ispostaviti da ni autor teksta neće dobro proći!

Stajao sam na kiši, ubacivao kasete u diktafon SONY, preslušavao, odmjeravao – “stavljao činjenice u pravilan kontekst”. Da je bar moglo da se ne potpisujem, odrekao bih se pripravnicičke plate...

Upakovao sam taj AB dan, u jedan korektan izvještaj sa krajnjem informativnim naslovom “OSTAVKE TRI PREDSDJEDNIŠTVA”. Sve činjenice su stavljene u pravilan kontekst i mogu mirno da putujem. Dok se vratim ima sve da se zaboravi, i niko od mojih prijatelja sa kojima dijelim isti ulaz u zgradu neće mi zamjeriti... Bar se ja nadam da je tako...

Korektno sam citirao govornike, konstatovao zvižduke i uvrede; naveo „grešnike“, kao i društveno-političke organizacije koje su do maločas „grešnici“ predstavljali: OO SK, OO SS; OK SSRNJ. Za one koji su zaboravili strukturu političkog „odnarođenog“ sistema evo punih naziva: Osnovna organizacija Saveza komunista, Osnovna organizacija Saveza sindikata, Opštinska konferencija Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije! Nije šala: Jugoslavije, ej!

I možda bi se sve na tome završilo, mirno bih putovao Rusijom – da mi se, pred sam kraj izvještaja, nije probudio deskriptivni novinarski dar za ilustracijom skupa (čitaj: dar za komentarom, a komentar bi trebalo odvojiti od vijesti, tj i od izvještaja).

Kako bih čitaocima približio atmosferu – tekst sam završio opaskom: „Dok se na Trgu „13. Jul“, pale vatre, kruži flaša rakije, počinje pjesma:

„Pade Vlada, pade Vlada – usred Titograda;
I pljevaljska i pljevaljska – neka se ne nada?”

Upravo tako: stihovi su “činjenice stavljene u kontekst alkoholisane atmosfere” Stavio sam znak pitanja i otputovao u Rusiju. Nisam mnogo znao o novinarskom kodeksu, niti načelu da treba razdvojiti informativne oblike (vijesti i izvještaje) od komentara. Na kraju krajeva par alkoholisanih stihova ne može se smatrati komentarom, pa makar stajala tri znaka pitanja.

Šta sam, naime, htio da kažem znakom pitanja. Prije svega da relativizujem „ozbiljnost situacije” – pomalo sam se narugao demonstrantima; njihova politička zrelost nije razlikovala gradsku Vladu, od političkih organizacija kojima je uzet skalp. Gnjev mase bio je šablonski, njihova pjesma je bila instiktivna stihoklepačka! Optužbe su bile floskule, sa mirisom vruće rakije. Tadašnji predsjednik gradske vlade jeste govorio sa bine, jeste izvikan – ali nije bio obuhvaćen zahtjevima za ostavke, što govori koliko je štrajkački odbor bio sklepan na brzinu...Istorija se ponavljala kao farsa...brzo će se ponoviti u vidu tragedije, kada se građani razvijaju u strelce – i povedu građanske ratove.

Moja tri lokalna predsjedništva su, dakle, obezglavljena. Gradska Vlada je nastavila da funkcioniše, ja sam se vratio iz Sovjetskog saveza... Gorbačov je ustupao mjesto Jeljcinu. Teturao se Sovjetski savez, teturao se Jeljcin. Politički potresi na dalekom istoku i na Zapadu Evrope – krvavo će se osjetiti i na Balkanu.

Nastavio sam da radim u Pljevaljskim novinama, AB revolucija je tekla i tekla...

došle su devedesete i godine krize... Stasalo je novo političko rukovodstvo...

...Razbolje mi se jedna rođaka. Nije imala nikog bližeg i ja treba da je vodim u Beograd, na liječenje - gorivo skupo, očeva Škoda dotrajala. Koristeći ugled „slobodnog novinara“: šta ću –kud ću: zakucam na vrata Velike Firme. Računam: rođakin muž je nekad radio ovde, pa Velika Firma neće ni osjetiti trošak goriva i novog službenog automobila. Kucnem u kožna vrata, uđem u Veliki Salon Velike Firme. Udobno zavaljen čeka me novi kadar Velike Firme – upravo nekadašnji predsjednik Gradske Vlade; onaj koji je izbjegao linč AB revolucije, onaj koji je indirektno pomenut u ona dva nezgrapna stiha na kraju jesenjeg revolucionarnog dana. Prije pet godina!

Primio me je lijepo. Uljudno me saslušao i klimao glavom dok je telefonirao. Odobrio mi je vozača i automobil bez premišljanja. Pružih mu ruku...Ne bih više da smetam, a put je dalek...

-Dobar si ti momak, dobaci mi na izlasku – samo voliš da postavljaš znake pitanja!

Ej! Ni nakon pet godina nije mi zaboravio da sam demonstrante provocirao da pređu na drugu stranu Trga i da smjenjuju one kojima pjevaju... gradsku vladu koja se rimuje sa titogradskom.

Sjutradan, dok sam se prema Beogradu vozio u novom Renou 25, izvodio sam prve novinarske zaključke, o tome koliko ljudi pamte ono što zabilježite i napišete, naročito ako nije u njihovom interesu. Zaključim da je novinarstvo ozbiljna stvar. Počeo sam da se bavim aforizmom i karikaturom.

Rođaka je, hvala na pitanju, dobro.

oksinia svadba
i mali Ivica

VELIKA AKCIJA
Dnevnik novina

PROKLAMANSKI

u
u
tori

VIII
50 EUR
AKCIJU ZA 24. OKTOBAR 6-7
Beogradu za 900.000€

OKOM SEDMICE SA PRE

prevo

nera

ih

Kako s
sindik

at

„ДАН” ОБЈ

ЗАТ

Страна 7

